

# **UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE**

**Právnická fakulta**

**Vít Nevařil**

**Právní postavení rozhodce v mezinárodní obchodní arbitráži**

**Diplomová práce**

**Vedoucí diplomové práce:** Prof. JUDr. Květoslav Růžička, CSc.,  
Prof. JUDr. Monika Pauknerová, CSc., DSc.

**Katedra:** Katedra obchodního práva

**Datum uzavření rukopisu** 7. 12. 2011

## **Prohlášení**

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval samostatně a že jsem v ní vyznačil všechny prameny, z nichž jsem čerpal, způsobem ve vědecké práci obvyklým. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze .....

Vít Navařil

## **Poděkování**

Děkuji oběma vedoucím mé práce, jmenovitě panu Prof. JUDr. Květoslavu Růžičkovi, CSc. zejména za to, že mi nabídl ke zkoumání toto velmi zajímavé téma a poskytl mi cenné připomínky k jeho obsahu a také za to, že moji diplomovou práci kontroloval v její počáteční fázi.

Druhé vedoucí mé práce, paní Prof. JUDr. Monice Pauknerové, Csc., Dsc., bych chtěl poděkovat zejména za cenné připomínky jak k formální tak obsahové stránce práce a osobní konzultace které mi poskytla v průběhu jejího dokončování.

## Obsah

Úvod	4
------	---

### **Část první Mezinárodní obchodní arbitráž**

1. Základní otázky mezinárodní obchodní arbitráže v kontextu jejího historického vývoje	8
2. Vymezení a definice rozhodčího řízení s mezinárodním prvkem	16
3. Právní povaha rozhodčího řízení	23
4. Arbitrabilita sporu	26

### **Část druhá**

#### **Vybrané otázky právního postavení rozhodce v mezinárodní obchodní arbitráži**

1. Základní požadavky na osobu rozhodce	32
2. Jmenování rozhodců a sestavení rozhodčího senátu	37
a. Počet rozhodců	37
b. Jeden nebo tři rozhodci?	38
c. Jiný počet rozhodců	44
3. Nezávislost, nestrannost a nepodjatost jako předpoklady spravedlivého rozhodování	46
a. Nestrannost, nezávislost a nepodjatost v pozitivním právu	46
b. Nestrannost, nezávislost a nepodjatost v odborné literatuře	49
c. Jaké případy lze považovat za porušení principu nestrannosti, nezávislosti či nepodjatosti?	52
d. Normy v rámci „stavu arbitrů“	56
Závěr	59
Seznam použité literatury	61
Shrnutí, Summary	64
Klíčová slova, Key words	66

## Úvod

Vznikne-li mezi stranami, které uzavřely smlouvu s určitým specifickým<sup>1</sup> plněním, spor a rozhodnou-li se tyto strany vzniklý spor řešit, mají dvě základní možnosti. Buď jej podrobit klasickému soudnímu řízení, nebo jej řešit jinou, alternativní formou tzv. ADR (*alternative dispute resolution*).

Jednou z forem ADR je i rozhodčí řízení<sup>2</sup>. Rozhodčí řízení lze pak dále dělit, a to na rozhodčí řízení vnitrostátní, nebo rozhodčí řízení s mezinárodním prvkem, tedy rozhodčí řízení mezinárodní<sup>3</sup>. Pojem mezinárodní rozhodčí řízení má více významů<sup>4</sup>, v této práci bude užíváno ve významu mezinárodní obchodní arbitráž.

V rámci mezinárodní obchodní arbitráže je klíčovou osobou rozhodce, který má pravomoc mezi stranami spor závazně rozhodnout s podobnými účinky, s jakými by jej rozhodl soudce státního soudu.

Pojednat podrobně o veškerých aspektech právního postavení rozhodce, včetně práva podle kterého bude v řízení rozhodovat o meritu věci, není a ani nemůže být ambicí této práce, jelikož by její rozsah musel dosáhnout nejméně desetinásobku.

I když cíleně vynechávám otázku rozhodného práva při rozhodování o meritu sporu, bude nutno téma práce zúžit ještě důsledněji. Konečná témata, o nichž jsem chtěl ještě před začátkem psaní práce pojednat, zahrnovala tedy kromě těch, o kterých je v práci nakonec pojednáno, ještě *problematiku rozhodčí doložky, pravomoci rozhodnout o pravomoci, analýzu „rozhodcovské smlouvy“*. *Nadto byl záměr pojednat o poplatcích*.

---

<sup>1</sup> Autor má na mysli *arbitrabilitu*.

<sup>2</sup> Jiní autoři soudí, že rozhodčí řízení stojí vedle klasického soudnictví, avšak mimo kategorii ADR. Blíže k tomu ve druhé 2. kapitole I. části této práce.

<sup>3</sup> Výraz arbitráž je synonymum k pojmu rozhodčí řízení.

<sup>4</sup> Autor má na mysli arbitráž stát-stát, případně investiční arbitráž. Blíže k tomu např. Born, Gary B. *International Commercial Arbitration*. Volume I. Wolters Kluwer 2009, s. 7 a násl.

Než se dostanu k důvodům, které mě vedly k tomu, že nakonec nejsou součástí práce ani tato témata, považuji za nutné se vypořádat s jednou možnou námitkou.

Poučený čtenář může namítnout, že není třeba tak široce pojednat o historii rozhodčího řízení a bude vhodné přímo přistoupit k analýze pozitivního práva. S tím si však dovolím nesouhlasit. Právní instituty neexistují ve „vzduchoprázdnu“ ale vždy v nějakém kontextu, nejčastěji historickém a společenském. O historii rozhodčího řízení se navíc budu snažit pojednat tak, aby byly již předestřeny základní otázky mezinárodní obchodní arbitráže a postavení rozhodce v ní, dále aby byly vytyčeny základní otázky a vytvořen základní pojmový aparát.

Co se týče výše uvedených, nakonec při psaní vypuštěných témat, byly tyto vypuštěny z toho důvodu, aby bylo možno věnovat více prostotu problematice *jmenování rozhodce* (sestavení rozhodčího senátu)<sup>5</sup> a poté požadavkům na *nestranné, nezávislé a nepodjaté rozhodování*<sup>6</sup>. Na tato témata jsem se zaměřil záměrně.

Nyní tedy stručně k obsahu. V první kapitole první části se zaměřím na jednotlivé otázky mezinárodní obchodní arbitráže v rámci jejího historického vývoje. V druhé kapitole této části bude vymezeno rozhodčí řízení a mezinárodní rozhodčí řízení. Pouze těžko bych se mohl orientovat v problematice rozhodčího řízení, pokud bych nepojednal v kapitole třetí o jednotlivých teoriích, které rozhodčí řízení ovládají. Ve čtvrté kapitole první části bude pojednáno o arbitrabilitě sporu. Bude tak vytvořen určitý kontext, do něžž bude poté zasazena druhá část.

Druhá část má již být zcela podrobným pojednáním. Nejdříve v její první kapitole budu zkoumat požadavky na vzdělání, národnost, jazykovou vybavenost a další subjektivní předpoklady rozhodce pro kvalitní výkon funkce, abych navázal druhou kapitolou, kde bude, jak po teoretické tak praktické stránce, rozebráno jmenování členů rozhodčího senátu. Ve třetí

<sup>5</sup> V tomto případě pro mě bylo motivem to, že na rozdíl od jiných zemí v ČR této problematice není přikládán v *praxi* takový význam, tímto se lišíme od anglosaských zemí.

<sup>6</sup> Zde byla motivem aktuální, rozhodně ne vyhovující, situace v rámci českého rozhodčího řízení ad hoc.

závěrečné kapitole druhé části se zaměřím na konkrétní požadavky na rozhodcovu nestrannost, nepodjatost a nezávislost, ale také na požadavky po jeho vzdělání, národnosti a jazykové vybavenosti.

V závěru práce se poté pokusím zhodnotit, nakolik se mi podařilo s látkou pracovat.

# ČÁST PRVNÍ

## MEZINÁRODNÍ OBCHODNÍ ARBITRÁŽ



## 1. Základní otázky mezinárodní obchodní arbitráže v kontextu jejího historického vývoje

Mezinárodní obchodní arbitráží (*international commercial arbitration, l'arbitrage commercial international, arbitraje comercial internacional*) označujeme určitou formu rozhodčího řízení, tedy právního institutu, který je dle některých autorů přítomný v lidské společnosti již od jejích prvních zaznamenaných počátků<sup>7</sup>. Vesměs všichni autoři publikující v této oblasti práva se shodují na tom, že rozhodčí řízení není právním institutem, který vznikl v moderní společnosti zakotvením v pozitivním právu, ale naopak se objevuje již v primitivních společnostech<sup>8</sup>. Spory byly nejdříve řešeny svépomocí, postupně však převládl zájem na tom, aby byly řešeny třetí osobou, a to významnými lidmi kmene<sup>9</sup>.

Doložitelné počátky rozhodčího řízení nacházíme podle některých autorů<sup>10</sup> na území Iráku a starého Egypta v letech cca 2500 - 2300 před Kristem (není bez zajímavosti, že ve starověkém Egyptě mohla rozhodčí doložku obsahovat i závěť), s rozhodčím řízením se pak setkáváme také ve starověké Indii<sup>11</sup>. Oblíbenou formou řešení sporů bylo rozhodčí řízení také na území Řecka<sup>12</sup>, kde se praktikovalo již v 8. století př. n. l. Spory, jež bylo možno v tomto typu řízení řešit, byly zejména soukromoprávní<sup>13</sup> povahy. Obligatorně se formou rozhodčího řízení ve starověkém Řecku řešily občanské spory ve 4.-5. stol. př. n. l. Obvykle zde řešilo spor 3 nebo 5 rozhodců, situace, kdy spor rozhodoval pouze jeden rozhodce, byla spíše výjimečná. Řecké

<sup>7</sup> Born, Gary B. *International Commercial Arbitration. Volume I.* Wolters Kluwer 2009, s. 21.

<sup>8</sup> Někteří autoři soudí, "že rozhodcovská smlouva (nikoli rozhodčí smlouva) tedy určitá smlouva sui generis mezi stranami sporu a rozhodcem má původ v **přirozeném právu**" a lze tedy dovodit, že je jimi rozhodčí řízení považováno za přirozenoprávní institut, který se až později ukotvil v pozitivním právu. Raban, P. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí.* 1. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2004, s. 109.

<sup>9</sup> Růžička K., *Mezinárodní obchodní arbitráž.* Prospektrum, 1997, s. 18.

<sup>10</sup> Born, Gary B., *International Commercial arbitration. Volume I.* Wolters Kluwer 2009, s. 22.

<sup>11</sup> Kolektiv autorů, *Právní Dějiny, EUROLEX BOHEMIA s.r.o., Praha 2005, s.44.*

<sup>12</sup> Kolektiv autorů, *Právní Dějiny, EUROLEX BOHEMIA s.r.o., Praha 2005, s.102.*

<sup>13</sup> „Publicum ius est, quod ad statum rei Romanae spectat, privatum quod ad singulorum utilitatem.“ Domitius Ulpianus (*Digesta* I, I, 1, 2), cit. podle: Knappová, M., Švestka, J., Dvořák J., *Občanské právo hmotné 1. 4. aktualizované a doplněné vydání, ASPI a.s., 2005, s. 44.*

rozhodčí řízení však mělo jedno důležité specifikum, a sice že v období klasické athénské demokracie se setkáváme přímo s povinností občana přijmout funkci státem autorizovaného rozhodce pouze na základě dosažení určitého věku a příslušnosti k *polis*<sup>14</sup>. Tato povinnost obligatorně přijmout a vykonávat funkci rozhodce pouze na základě věku a příslušnosti k určité *polis* je v rozhodčím řízení (bez ohledu na období) velmi výjimečná a je v příkrém rozporu s dnešním pojetím dobrovolného přijetí závazku (*receptum arbitrii*) vykonávat funkci rozhodce<sup>15</sup>.

Dalším vývojem prošlo rozhodčí řízení ve starém Římě. Dohoda, jíž osoby, mezi nimiž vznikl spor, vyloučily pravomoc civilního procesu, se nazývala *compromissum*<sup>16</sup>. Součástí této dohody bylo jmenování *arbitra* a stanovení sankce vynutitelné civilní žalobou, která byla na místě v případě, kdy by se jedna ze stran (logicky ten, v jehož neprospěch bylo rozhodnuto) odmítla rozhodčímu nálezu dobrovolně podrobit. *Compromissum* bylo *conditio sine qua non* římského rozhodčího řízení, jelikož stanovilo *arbitra*, dále vymezilo jeho pravomoci, stanovilo jeho vázanost konkrétním právem při rozhodování a dále sankce pro strany, v případě, že by se *compromissu* nepodrobily dobrovolně. Rozhodčí řízení v římském právu má tedy již několik pojmových znaků<sup>17</sup> ne nepodobných těm dnešním. K těm již výše zmíněným (rozhodčí řízení pouze na základě rozhodčí doložky a jmenování rozhodce stranami) doplníme tyto: rozhodce se při rozhodování nemusel vázat hmotným (*substantive*) právem. Objevuje se již možnost oddělitelnosti (*separability*) rozhodčí doložky, řízení je placené. S postupným úpadkem Římské říše se objevuje další z pojmových znaků rozhodčího řízení – tak, jak se postupně rozkládal dříve perfektně fungující římský státní aparát, stává se rozhodčí řízení stále oblíbenější jako *rychlejší alternativa* ke klasickému soudnictví (podobně ve starověké Indii bylo rozhodčí řízení užíváno v případě, kdy

---

<sup>14</sup> Termín *Polis* je zde užit ve významu, v jakém byl užíván ve starověkém Řecku v klasické athénské demokracii a v dílech Platóna, Aristotela či později H. Arendtové. Pozn. autora.

<sup>15</sup> Viz. např. §5 ZRŘ.

<sup>16</sup> Born, Gary B. *International Commercial Arbitration. Volume I.* Wolters Kluwer 2009, s. 23.

<sup>17</sup> Tamtéž, s. 24.

nefungovaly obecné soudy řádně<sup>18</sup>). Velkého významu nabývá rozhodčí řízení v kanonické jurisdikci, u které je patrná snaha vyvázat se z pravomoci římské jurisdikce<sup>19</sup>.

Dalším vývojem prošla arbitráž ve středověku. Podle některých autorů<sup>20</sup> mělo rané středověké soudnictví arbitrážní charakter.

V kontextu evropského středověkého „mezinárodního“ obchodu bylo obvyklé, že se rozhodčí řízení vedlo u jednotlivých cechovních organizací. Hlavním cílem bylo dosažení férového rozhodování se zřejmou snahou vyvázat se z konkrétního *lex fori* s vlastními pravidly a procesními normami<sup>21</sup>. Oblastmi, kde se můžeme ve větší míře setkat s „mezinárodním“ rozhodčím řízením jsou Švýcarská konfederace, Severní Itálie, Německo, Francie a Anglie<sup>22</sup>. Z geograficky nám nejbližších právních řádů lze zmínit relativní vyspělost tehdejšího německého rozhodčího práva, které dávalo rozhodci pravomoc rozhodovat „*nach Guet*“ (*in equity*) a odpoutat se tak od hmotného (*substantive*) práva s tím, že rozhodčí nálezy byly přímo vykonatelné soudem (na rozdíl od Anglie, kde převládala teorie odvozená od římského *compromissa*, tedy že rozhodčí doložka nebyla obecným soudem vykonatelná přímo, ale musela obsahovat sankce, které tento obecný soud mohl vymáhat v případě, že se strana nepodrobila rozhodčímu nálezu dobrovolně). V českém středověkém právu se setkáváme se Statutem knížete Konráda Oty s tzv. Slubným soudem, který byl soudem rozhodčím<sup>23</sup>.

Jak uvádí Růžička<sup>24</sup>: „V novověku se pak s arbitráží jako moderním způsobem řešení sporů setkáváme za Francouzské revoluce v roce 1790, kdy

---

<sup>18</sup> Kolektiv autorů, Právní Dějiny, EUROLEX BOHEMIA, Praha 2005, s. 44.

<sup>19</sup> Růžička K., Mezinárodní obchodní arbitráž. Prospektrum, 1997, s. 19.

<sup>20</sup> Růžička K., Tamtéž.

<sup>21</sup> Prostředí odlišné právní kultury, nechť stran podřizovat se pravomoci soudu státu, kde se bude rozhodčí řízení konat, zejména pak, pokud je protistranou organizace vlastněná státem, to vše jsou motivy, které vedou obchodníky k řešení sporu ve formě arbitráže a nikoli před soudem státního soudu, nehledě na časové období. Pozn. autora.

<sup>22</sup> Born, Gary B. International Commercial Arbitration. Volume I. Wolters Kluwer 2009, s. 27 – 41.

<sup>23</sup> Růžička, K. Mezinárodní obchodní arbitráž. Prospektrum, 1997, s.19.

<sup>24</sup> Růžička K., Tamtéž.

*arbitráž prohlásilo Ústavodárné shromáždění za nejrozumnější prostředek pro skončení sporů mezi občany.“*

Ačkoli další vývoj mezinárodní obchodní arbitráže v 18. a 19. století není jistě nezajímavý, např. v roce 1889 byla přijata Montevidejská úmluva (Montevideo Convention), která je považována za první moderní úmluvu v oblasti práva mezinárodní obchodní arbitráže, není ambicí této práce zmapovat celou historii rozhodčího řízení.

Za další zlomové milníky v historii mezinárodní obchodní arbitráže považují až změnu materiálních podmínek (technický vzestup, změna způsobů výroby, vyšší mobilita kapitálu, změna životního stylu) pro rozvoj světového obchodu, která nastala na konci 19. a počátkem 20. století. V tomto období průmyslové a obchodní aktivity (později také ve stále vyšší míře služby) již velmi významně (jak četností, tak intenzitou) překračují hranice jednotlivých států a tím přímo úměrně roste počet sporů, které se v těchto vztazích mezinárodní povahy<sup>25</sup> objevují a které je nutno spravedlivě, závazně a vymahatelně (mimo jiné také rychle, hospodárně) rozhodovat.

Je však signifikantní, a to bez ohledu na historické období, že soudy určitého státu rozhodují jednotlivé spory v souladu s právním řádem toho státu, ve kterém sídlí, a výsledek sporu tak může být v příkrém rozporu s představami žalobce (žalovaného), příslušníka jiného státu, o jeho právech. Navíc pro stranu sporu, která není „domovská“ vznikají další náklady na vedení sporu, například na zajištění právního zastoupení v jiném státě. Problémy, se kterými se v tomto období podnikatelé setkávali při řešení sporů ze stále komplexnějších obchodních vztahů s mezinárodním prvkem, tak byly četné a dá se říci i „nadčasové“. Jeden z nich vymezuje Růžička: *„Česká osoba si musí uvědomit, že soudní řízení u cizího soudu není levnou záležitostí, v zásadě vždy musí být zastoupena místním advokátem (a např. jak najít spolehlivého advokáta třeba v Nigérii, který nejen že by vybral značnou zálohu na své právní služby, ale v konečném důsledku by zajistil předání soudní cestou vymožené kupní ceny na*

---

<sup>25</sup> Zprvu se zřejmě jednalo o mezinárodní prvek, který byl dán objektivně –blíže ve 2. kapitole této části.

účet české osoby – žalobce), který, protože půjde o spor se zahraničním subjektem, bude nepochybně vyžadovat tučný honorář, a navíc bude požadovat, aby byl uhrazen celý (resp. jeho větší část) předem.<sup>26</sup> Dalším aspektem řízení před obecným soudem je, že se neúměrně prodlužuje doba řízení. Trefně, byť v souvislosti s vnitrostátním rozhodčím řízením tento problém vystihuje Raban: „Podobně jako při hokejovém či fotbalovém utkání není jedno, zdali se rozhodne o oprávněnosti šťouchance do žeber protivníka okamžitě, za rok, či za tři roky, není to nedůležité ani v případě jakéhokoli podnikání či přijímání služeb. Nemůže-li hra (tj. dovolená, internet, leasing, návratnost vložených prostředků apod.) pokračovat bezprostředně, ztrácí o ni zájem obě strany“ ... a pokračuje... „nebudou-li se podnikateli promptně vracet peníze vložené do té či oné operace, bude muset svoji činnost zastavit“... a dále... „Stejně je to i s příjemci služeb. Budu-li se např. soudit o to, zda-li je polévka v restauraci dostatečně teplá, po několika minutách mne výsledek sporu nezajímá“.<sup>27</sup> Nadto, je-li v tomto období vydáno soudní rozhodnutí v jednom státě (a to nikoli jen v občanskoprávních či obchodních věcech ale obecně ve všech věcech), málokdy může být vykonáno na území jiného státu bez dalšího.

Na tyto a některé další problémy, které bránily dosažení rychlé a efektivní spravedlnosti v mezinárodním obchodě, reagovalo mezinárodní společenství přijetím dvou úmluv, a sice **Ženevského protokolu o doložkách o rozsudím z roku 1923** (č.191/1931 Sb.) a **Ženevské úmluvy o vykonatelnosti cizích rozhodčích výroků z roku 1927** (č. 192/1931 Sb.). Přestože řada problémů v těchto protokolech nebyla řešena, nelze jim upřít jejich význam. Jednotlivé formulace v těchto úmluvách byly později předlohou pro Newyorskou úmluvu či Vzorový zákon UNCITRAL, jejich význam je tedy pro rozvoj právního rámce mezinárodní obchodní arbitráže zásadní.

Mezi válkami vliv arbitráže rostl, nicméně se stále nemohla stát dominantní formou řešení sporů na poli mezinárodního obchodu – v něm

---

<sup>26</sup> Růžička, K. Mezinárodní obchodní arbitráž. Prospektrum, 1997, s.19.

<sup>27</sup> Raban, P. Autorizovaní rozhodci nebo adjudikátoři? Bulletin advokacie 2010, č. 6, s.15

převládaly vnitrostátní normy, podle kterých se dále, byť se všemi výše zmíněnými nedostatky, vedly jednotlivé spory<sup>28</sup>.

Zcela zásadní vývoj rozhodčího řízení do podoby, v jaké funguje dnes, nastal po druhé světové válce. Přelomovým je v tomto smyslu přijetí Úmluvy o uznání a výkonu rozhodčích nálezů v roce 1958 v New Yorku (**Newyorská úmluva**, zkráceně NY úmluva) (vyhláška 74/1959 Sb.), na které je v podstatě vystavěn systém vzájemného uznávání a výkonu rozhodčích nálezů přijatých na území smluvních států. Vzhledem k tomu, že úmluvu ratifikovalo cca 150 států, je její význam zřejmý. Kromě podmínek pro uznání a výkon rozhodčích nálezů upravuje také povinnosti státu zastavit řízení v případě, že zjistí, že je zde platně sjednána rozhodčí doložka o předmětu sporu. NY úmluva upravuje ještě jiné oblasti rozhodčího řízení, jak bude podrobně rozebráno na dalších místech této práce.

Úmluvu s regionálním dopadem představuje **Evropská úmluva o mezinárodní obchodní arbitráži** (vyhl. č. 176/1964 Sb.). Jak uvádí Rozehnalová: „*Její smyslem bylo napomoci řešení sporů obchodníků ve vztahu Východ-Západ. Ze strany České republiky zůstala v dnešních dnech poněkud zapomenuta, i když v mezinárodním měřítku se nově objevují úvahy o její budoucnosti.*“<sup>29</sup>

Další důležitou úmluvou na poli mezinárodní obchodní arbitráže, která byla později přijata a již je Česká republika vázána, je také **Úmluva o řešení sporů z investic mezi státy a občany druhých států** („Washingtonská úmluva“). Tato úmluva byla přijata ve Washingtonu v roce 1965 (součástí českého právního řádu je pod vyhl. č. 420/1992 Sb.). Na rozdíl od dvou výše zmíněných úmluv je tato zaměřena na úpravu diagonálních vztahů vznikajících mezi investorem z jednoho státu a státem, na jehož území je investováno. Tato úmluva upravuje systematicky celé řízení. Pro naše zkoumání je zajímavá mimo jiné tím, že připouští možnost řízení ve dvou stupních, což je v rámci

---

<sup>28</sup> Bergsten, Eric E. in Moses, M. L., *The Principles and Practice of International Commercial Arbitration*, CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS, s. xiv. (forward).

<sup>29</sup> Rozehnalová, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 2. vyd. ASPI Wolters Kluwer, 2008, s. 84.

mezinárodní obchodní arbitráže a rozhodčího řízení spíše výjimka. Smyslem této úmluvy je zajistit investorům právní jistotu při případných sporech z investic na území cizího státu a tímto jejich investici chránit. Podrobněji se této úmluvě budeme věnovat na dalších místech této práce.

Kromě těchto úmluv je třeba ještě zmínit výsledky činnosti **komise UNCITRAL**, a sice přijetí Rozhodčích pravidel UNCITRAL (UNCITRAL Arbitration Rules) v roce 1976 a přijetí Vzorového zákona v roce 1985 (UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration). Vzorový zákon byl také předlohou pro český Zákon o rozhodčím řízení 216/1994 Sb. Dalšími významnými dokumenty jsou vzorové řady jednotlivých rozhodčích soudů a vzorové řady zpracované mezinárodními organizacemi. Vliv těchto norem je různý. U norem typu vzorový řád zpracovaný mezinárodní institucí, vzorový řád, či řád významného rozhodčího soudu typu Rozhodčí soud při Mezinárodní obchodní komoře lze konstatovat významný unifikační vliv často přesahující vliv mezinárodních úmluv<sup>30</sup>.

Blíže k historii rozhodčího řízení na území České republiky na přelomu 19. a 20. století a ve století 20. Růžička: *„V rámci českého práva v tomto období byl nejdříve přijat v roce 1885 císařský civilní řád soudní, který připouštěl možnost sjednávat rozhodčí smlouvy, který platil do r. 1950, kdy byl nahrazen novým o.s.ř., který sice upravoval možnost vyřizování sporů v rozhodčím řízení, ale pouze tehdy, byla-li jednou ze stran československá právnická osoba. Na našem území bylo v souvislosti s plným zavedením tzv. monopolu zahraničního obchodu začátkem 60. let rozhodčí řízení omezeno v zák. č. 98/1963 Sb., o rozhodčím řízení v mezinárodním obchodním styku a o výkonu rozhodčích nálezů, pouze na spory tuzemských organizací pro mezinárodní obchod vzniklých z mezinárodního obchodu. Obligatorně bylo rozhodčí řízení zavedeno pro organizace z členských států RVHP na základě Úmluvy o řešení občanskoprávních sporů vznikajících ze vztahů hospodářské a vědeckotechnické spolupráce v rozhodčím řízení z roku 1972 (vyhl. č. 115/1974 Sb.) Tato úmluva pozbyla účinnosti pro Českou republiku ke dni 26.1.1996.“*

---

<sup>30</sup> Tamtéž, s. 82.

Česká republika je také vázána dvoustrannými úmluvami, blíže k této otázce např. Rozehnalová<sup>31</sup>

V roce 1994 byl přijat přelomový zákon 216/1994 Sb. o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů. Blíže k tomuto zákonu v dalších částech této práce.

---

<sup>31</sup> Rozehnalová, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2. vyd. ASPI Wolters Kluwer, 2008, s. 87.



## 2. Vymezení a definice rozhodčího řízení s mezinárodním prvkem

Vznikne-li mezi podnikateli spor, lze jej řešit buď v klasickém soudním řízení, nebo jinými formami. Tyto formy jsou nazývány v odborné literatuře shodně jako ADR (*alternative dispute resolution*). Jednotliví autoři se však již různí ve svých názorech, zda je rozhodčí řízení součástí skupiny ADR (z českých autorů tento názor zastává Raban<sup>32</sup>), nebo jestli tvoří samostatnou kategorii, která stojí vedle klasického státního soudnictví a vzhledem ke svým znakům nepatří ani do skupiny označované jako ADR. Tento názor zastává v české literatuře věnující se rozhodčímu řízení Rozehnalová<sup>33</sup>.

Podle autora této práce tkví odpověď na otázku, je-li rozhodčí řízení jednou z forem ADR, nebo je-li samostatnou formou v samotné definici pojmu ADR. Pokud určíme, že do množiny prvků ADR patří pouze takové typy řešení sporů, kterým stát neposkytuje garance mocí veřejnou v žádné fázi „řízení“ (včetně vykonatelnosti), pak sem rozhodčí řízení nepatří a *stricto sensu* sem v tom případě nepatří ani *med-arb*. Rozhodčí řízení sem nebudeme řadit ani tehdy, jestliže tuto skupinu vymežíme tak, že do ní náleží pouze formy řízení, jejichž řešením není závazné rozhodnutí (*binding award*). Pokud si ale položíme otázku, co vlastně považujeme za základní entitu, k níž jsou ostatní entity alternativní<sup>34</sup>, a odpovíme si, že za ni považujeme klasické řízení soudní, pak je odpověď jasná. Autor této práce je toho názoru, že rozhodčí řízení je formou ADR, jelikož veškeré další formy vznikly ze stejného popudu – aby spor nemusel být řešen před stálým státním soudem, ale *alternativně*.

---

<sup>32</sup> Raban, P. Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí. 1. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2004, s. 42.

<sup>33</sup> Rozehnalová, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2. vyd. ASPI Wolters Kluwer, 2008, s. 17 a násl.

<sup>34</sup> Například v trestním právu tresty dělí na nepodmíněný trest a všechny další tresty, jež jsou vůči němu alternativní. Vychází se z jednoduchého pravidla predikátové logiky – vše co není a je *non a*. Vše co je *non a* je alternativním trestem. In Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné. 2. Vydání. Praha: Leges, 2010, s. 357

Mezi ADR se tedy dle názoru autora této práce řadí: *Rozhodčí řízení, Mediaci* (tu lze podle některých autorů dále dělit viz. Raban<sup>35</sup>: na tradiční mediaci, judičiální mediaci, moderní mediace), *Mini-trial* (Raban opět dále dělí na judičiální mini – trial a institucionální mini-trial) *Technická arbitráž, Institucionalizovaná expertiza, Med-arb, last offer arbitration, Medaloo, negociace, partnering a mnohé další*. Blíže k těmto formám ADR např. zde<sup>36</sup>

Výčet ADR v podstatě nemůže být konečný, jelikož platí zásada legální licence a vzhledem k tomu si mohou jednotlivé strany určit další způsoby, jakými budou aktuální či případné budoucí neshody v obchodních (či jiných) vztazích řešit.

Základní členění arbitráže, tedy rozhodčího řízení bychom mohli vést na vnitrostátní a mezinárodní. V odborné literatuře se setkáváme také s dalšími formami arbitráže, které se nazývají jako *Amiable Composition* či *Arbitration Ex Aequo et Bono*. Procesně se jedná u těchto forem také o arbitráž, specifické je však to, že rozhodci nejsou při rozhodování vázání konkrétním hmotným právem, ale rozhodují na základě obecných zásad spravedlnosti.

Pro další práci považuje autor za vhodné nabídnout definici rozhodčího řízení a mezinárodního rozhodčího řízení významných autorů publikujících v této oblasti, se kterými bude dále pracovat.

Růžička<sup>37</sup> definuje rozhodčí řízení a mezinárodní rozhodčí řízení jako „...rozhodování sporů soukromými osobami nebo nestátními rozhodčími institucemi, které jsou oprávněny na základě dotčených právních předpisů předložený spor projednat a rozhodnout. Za mezinárodní rozhodčí řízení (mezinárodní obchodní arbitráž) se považuje takové rozhodčí řízení, ve kterém se bude projednávat spor z mezinárodního obchodního styku“.

---

<sup>35</sup> Raban, P. Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí. 1. Vydání. Praha :C.H. Beck, 2004, s. 8.

<sup>36</sup> Rozehnalová, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2. vyd. ASPI Wolters Kluwer, 2008, s. 17 – 49. Raban, P. Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí. 1. Vydání. Praha :C.H. Beck, 2004, s. 3 – 47.

<sup>37</sup> Růžička, K. Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, s. 19.

Výstižně, byť za cenu zjednodušení, lze charakterizovat rozhodčí řízení např. podle Moses<sup>38</sup>: „*Arbitráž je soukromý systém rozsuzování*“ (*Arbitration is a private system of adjudication*).

Další definici podává Rozehnalová<sup>39</sup>, která rozhodčí řízení definuje jako „*Dobrovolné postoupení řešení sporu neutrální třetí straně, rozhodcům, či rozhodčímu soudu (tj. soukromým osobám či nestátní instituci, která vydá po provedeném řízení závazné a vykonatelné rozhodnutí)*“. Je evidentní, odkud tato definice pochází<sup>40</sup>. Mezinárodní obchodní arbitráž definuje dále Rozehnalová<sup>41</sup> takto: *Mezinárodní rozhodčí řízení či mezinárodní obchodní arbitráž je způsob řešení sporů o majetkové nároky vzniklé z provádění mezinárodního (obchodního) styku mezi fyzickými či právníckými osobami (obchodníky, podnikateli)*.

Zásadní pro rozlišení obou forem arbitráže je určení mezinárodního prvku, jehož přítomnost v právním vztahu je klíčovou podmínkou pro to, aby určité rozhodčí řízení mělo formu právě mezinárodní obchodní arbitráže. Mezinárodní prvek je také důležitý pro určení obligačního statutu, rozhodného práva, pro uznání a výkon rozhodčího nálezu a výkon kontrolních a pomocných funkcí soudu státu fóra. Obecně lze říci, že mezinárodní prvek<sup>42</sup> v závazkových vztazích je dán tehdy, je-li vztah k zahraničí u subjektu právního vztahu, předmětu právního vztahu, skutečnosti právně významné pro vznik a existenci právního vztahu nebo u předmětu právního vztahu, který právně souvisí nebo je právně závislý na jiném právním vztahu, jestliže se tento vztah řídí cizím právem<sup>43</sup>. Objektivní prvek může podle dalších autorů

---

<sup>38</sup> Moses, M. L., *The Principles and Practice of International Commercial Arbitration*, CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS, s. 1.

<sup>39</sup> Rozehnalová, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 2. vyd. ASPI Wolters Kluwer, 2008, s. 42

<sup>40</sup> Born, Gary B. *International Commercial Arbitration. Volume I*. Wolters Kluwer 2009, s. 217.

<sup>41</sup> Rozehnalová, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 2. vyd. ASPI Wolters Kluwer, 2008, s. 42.

<sup>42</sup> Případně zahraniční, cizí prvek. Pozn. autora.

<sup>43</sup> Kučera, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. Opravené a doplněné vydání. Doplněk a Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., Brno-Plzeň 2009, s. 18.

spočívat také v účastnících řízení nebo v „jiných skutečnostech“. Jaké jiné skutečnosti mají tito autoři na mysli, však již blíže nespecifikují<sup>44</sup>.

Literatura v tomto smyslu dále hovoří o absolutním, tedy objektivním a dále o relativním, tedy subjektivním, mezinárodním prvku v rozhodčím řízení<sup>45</sup>.

Absolutním prvkem se rozumí ten, který je dán objektivně, bez vůle stran. Absolutní mezinárodní prvek by zde byl v např. situaci, kdy by měly strany své sídlo ve dvou různých státech<sup>46</sup>, plnění by se realizovalo na území třetího státu, podnikatel zajistil závazek nemovitostí, která se nachází na území třetího státu atd...

Diskutabilní však je situace, která nastává, je-li dán mezinárodní prvek subjektivně (relativně) pouze na základě projevené vůle stran<sup>47</sup>. Jedná se o situaci, kdy se strany, ačkoli sídlí v jednom státě a také plnění probíhá v tomtéž státě (mezinárodní prvek tedy není dán objektivně), dohodnou na tom, že předmět jejich smlouvy bude mít vztah k více než jednomu právnímu řádu (k jednomu státu) a určí, že jejich případný spor bude rozhodovat rozhodce jmenovaný z jiného státu na území jiného státu.

Z pohledu smluvní a autonomní teorie taková možnost bez dalšího existuje, z pohledu smíšené teorie, či teorie jurisdikční je však tato konstrukce minimálně problematická<sup>48</sup>.

Otázka subjektivního prvku v mezinárodních obchodních vztazích však není významná jen v teoretické rovině, ale má také zcela zásadní praktické důsledky.

Nehledě na snahu obcházet právní řád ohledně arbitrability sporu se může problém subjektivního prvku v celé šíři projevit ve faktickém *denegatio iustitiae* při výkonu kontrolních funkcí obecného soudu, a to jak soudem ve státě, kde je rozhodováno, tak ve státě, kde mají strany sídlo. Tato situace by se

---

<sup>44</sup> Rozehnalová, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2. vyd. ASPI Wolters Kluwer, 2008, s. 48.

<sup>45</sup> Tamtéž, s. 44 - 45.

<sup>46</sup> Podmínka aplikace EÚ, viz. čl. I. odst.1, písm. a EÚ.

<sup>47</sup> Tuto možnost připouští např. Vzorový zákon UNCITRAL v čl. 1 odst. 3 písm. c.

<sup>48</sup> Blíže k jednotlivým teoriím, viz níže.

objevila právě v případě, kdy by se jedna ze stran sporu obrátila na státní soud v místě konání arbitráže, aby plnil kontrolní a pomocné funkce, ale ten by odmítl, argumentující svojí nepříslušností<sup>49</sup>.

Podle autora této práce je na stranách, aby pečlivě zvážily všechny důsledky při uzavírání rozhodčí smlouvy, kterou úmyslně „delokalizují“ rozhodčí řízení a internacionalizují jeho charakter. Je třeba si uvědomit, že v rámci reality rozhodčího řízení ad hoc v českém podnikatelském prostředí může mít snaha o internacionalizaci zcela netušené motivy, se kterými obchodní partner, který v dobré víře pročítá ofertu, jež mu byla předložena, nepočítá.

Tuto situaci lze exemplifikovat např. takto: podnikatel A se sídlem v Brně se jako objednatel rozhoduje, zda podepsat smlouvu o dílo, která mu byla předložena podnikatelem B z Prahy jako zhotovitelem. Předmětem této smlouvy má být postavení výrobní haly v Českých Budějovicích, nicméně podnikatel B předloží smlouvu o dílo, která bude obsahovat rozhodčí doložku, která stanoví, že spor bude rozhodovat rozhodce D, státní příslušník Švýcarské Konfederace jmenovaný ad hoc podnikatelem B v Ženevě podle obecných zásad spravedlnosti (s tím, že nebude existovat žádný objektivní – absolutní – mezinárodní prvek v tomto závazkovém vztahu). V tomto případě je podle autora této práce na místě maximální obezřetnost podnikatele A při jakémkoli dalším jednání s obchodním partnerem B.

V rámci této části práce si autor dovolí ještě pokračovat v krátkém exkurzu k situaci v rámci reality českého vnitrostátního rozhodčího řízení ad hoc, která bohužel zavdává příčinu pro vznik výše uvedených úvah i v rámci rozhodčího řízení s mezinárodním prvkem, jelikož v českém právním prostředí bývá rozhodčí řízení nezřídka zneužíváno pro získání „rychlého“ exekučního

---

<sup>49</sup> Literatura v tomto smyslu zmiňuje např. Švýcarsko, jehož častá změna legislativy s přímými důsledky na výkon kontrolních funkcí obecných soudů z tohoto státu dělá jednou oblíbenou zemí pro konání mezinárodní obchodní arbitráže, jindy zemi, které se mezinárodní obchodní spory vyhýbají. Viz. Rozehnalová, N. Institut zrušení rozhodčího nálezu v mezinárodním prostředí. Časopis pro právní vědu a praxi, 1999, č.11, s.29 an.

titulu bez ohledu na jeho oprávněnost<sup>50</sup>, a to zejména v souvislosti s tzv. klientským rozhodčím řízením.

Tzv. klientské rozhodování sporů je situace v rámci rozhodčího řízení ad hoc, kdy rozhodce s přímou vazbou na určitého podnikatele nerozhoduje nezávisle a nestranně, ale zcela záměrně vykonává činnost v rozporu se ZRR<sup>51</sup>. Nechvalně proslulá je v tomto případě činnost různých „arbitrážních center“, jejichž legalita je sice předmětem diskuze (např. Růžička<sup>52</sup> dovozuje, že jejich činnost oporu v zákoně nemá, naopak. Smolík<sup>53</sup> dovozuje, že jejich činnost oporu v zákoně má), které nicméně prostřednictvím „svých“ rozhodců fungují a vydávají rozhodčí nálezy, jež jsou exekučním titulem.

Na tuto situaci reaguje vládní návrh snahou o zpřísnění podmínek pro rozhodčí řízení v rámci spotřebitelských sporů<sup>54</sup>, který lze jistě hodnotit pozitivně. Také u odborné veřejnosti, zabývající se rozhodčím řízením, je patrná snaha této formě obcházení zákona formou klientské arbitráže u vnitrostátních sporů zamezit i v rámci ryze podnikatelských sporů vydáváním různých prohlášení a vedení statistik<sup>55</sup>.

Autor této práce svůj exkurz k nešvarům vnitrostátního rozhodčího řízení s možnými přesahy do rozhodčího řízení mezinárodního uzavírá s tím, že zneužívání vnitrostátního rozhodčího řízení, které se v minulém desetiletí stalo terčem oprávněné kritiky z důvodu klientské arbitráže<sup>56</sup>, může být v českém podnikatelském prostředí vystřídáno právě cíleným zaváděním subjektivního

---

<sup>50</sup> Pospíšil, P. K současné situaci v českém rozhodčím řízení. 2010.

[www.vseoarbitrazi.cz](http://www.vseoarbitrazi.cz).

<sup>51</sup> Ke klientské arbitráži se zmiňuje např. Pospíšil, P.: K současné situaci v českém rozhodčím řízení [www.vseoarbitrazi.cz](http://www.vseoarbitrazi.cz).

<sup>52</sup> Růžička, K. Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, s. 30.

<sup>53</sup> Rozhodčí řízení bez souhlasu strany? Neexistuje! Smolík, P. In České noviny. 2010.

[http://www.ceskenoviny.cz/prilohy/paragrafy/index\\_view.php?id=130631](http://www.ceskenoviny.cz/prilohy/paragrafy/index_view.php?id=130631)

<sup>54</sup> Vládní návrh novely zákona 216/1994 Sb. zde: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=4978&d=315010>.

<sup>55</sup> Drbal, A. Prohlášení o neprovozování klientské arbitráže. 2011.

[www.vseoarbitrazi.cz](http://www.vseoarbitrazi.cz).

<sup>56</sup> Namátkou předkládám webovou prezentaci jednoho takového „rozhodčího centra“ které zcela nepokrytě rozhodčí řízení prezentuje jako formu „rychlého vyřešení“ problému s dlužníkem a přirovnává podpis rozhodčí doložky potencionálně dlužícím obchodním partnerem k podpisu směňky. Blíže zde: <http://www.honesta.org/nabizime.aspx>.

mezinárodního prvku do závazkového vztahu za účelem obcházení zákona a získání rychlého exekučního titulu vůči druhé straně jednající při uzavírání smlouvy v dobré víře. Nutno však podotknout, že nikoli s náležitou péčí a zodpovědností.

Odhlédněme však od situace v rámci českého rozhodčího soudnictví - hlavními důvody, pro které se strany kloní k mezinárodní arbitráži, jsou zejména neutralita sudiště, resp. nezávislost na státu, ve kterém se řízení bude vést, vysoká pravděpodobnost vykonatelnosti v souladu s NY Úmluvou, specializace rozhodce a jeho zkušenost v obchodních otázkách ale také flexibilita při volbě místa konání arbitráže, možnost volby jazyka, menší formálnost řízení a některé další.

### 3. Právní povaha rozhodčího řízení

Odpovědět na otázku právní povahy rozhodčího řízení, tedy v případě našeho zkoumání pak především na to, je-li rozhodce při výkonu své funkce spíše v postavení orgánu veřejné moci, tedy soudce<sup>57</sup>, nebo je-li spíše soukromou osobou<sup>58</sup>, „jejíž pravomoci rozhodovat určitý spor pochází ze soukromé vlastní moci stran určovat svůj osud, a je tedy tím kdo jejich vztah narovnáva ve smyslu §585 občanského zákoníku“<sup>59</sup>, nebo je snad forma jeho funkce někde na pomezí<sup>60</sup>, se snaží právní věda již více než 200 let<sup>61</sup>. Podle některých autorů dokonce v současné době existuje málokterá oblast práva, ve které by teorie hrála pro praxi tak významnou roli, jako právě jednotlivé teorie hrají v rámci rozhodčího řízení<sup>62</sup>. Autor této práce je sice toho názoru, že uspokojivé argumenty na podpoření výlučně jedné teorie snést nelze, je však třeba tyto jednotlivé teorie definovat a pochopit jejich východiska. Právě vymezení určité teorie a její aplikace na praxi (dost často i příklonění se k ní) je primární optikou odborníků, kteří v oblasti rozhodčího řízení publikují a velmi často také praktikují.

Ambicí mojí práce tedy není přiklonit se k jedné teorii, ale tyto teorie v základních bodech nastínit pro další zkoumání tak, aby byly zřetelné jejich základní rysy a pokusit se, bude-li to pro autora dále možné, vždy uvést, optikou jaké teorie je ten konkrétní institut nahlížen.

Základními doktrínami v rámci mezinárodní obchodní arbitráže jsou následující.

---

<sup>57</sup> Kučera, Z.: Mezinárodní právo soukromé. 6. Opravené a doplněné vydání. Brno 2004. S. 430, poměrně přesvědčivá obhajoba jurisdikční teorie Pecha, R. K právní povaze rozhodčích nálezů. Bulletin advokacie 5/2003, s. 41 – 45.

<sup>58</sup> Raban, P. Alternativní řešení sporů. Arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí. Arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí. 1. Vydání. Praha : C.H. Beck, 2004.

<sup>59</sup> Usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 174/02. [www.concourt.cz](http://www.concourt.cz)

<sup>60</sup> Pospíšil, P. Kritika jurisdikční teorie rozhodčího řízení z pohledu ústavního práva. [www.vseoarbitrazi.cz](http://www.vseoarbitrazi.cz).

<sup>61</sup> Růžička, K. Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, s. 21.

<sup>62</sup> Rozehnalová, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2. vyd. ASPI Wolters Kluwer, 2008, s. 58.



**Jurisdikční doktrína** (*judicial theory*). Vychází z myšlenky uznání pravomoci státu kontrolovat a regulovat veškerá rozhodčí řízení (mezinárodní rozhodčí řízení) realizovaná v dosahu jurisdikce daného státu<sup>63</sup>. Zastánci této teorie vycházejí z předpokladu, že rozhodčí řízení má kontradiktorní povahu a rozhodce je tedy spíše v postavení soudce, který vykonává státem delegovanou pravomoc nad stranami tak, že závazně rozhoduje o jejich právech a povinnostech<sup>64</sup>. Tyto argumenty se týkají jak rozhodčího řízení vnitrostátního, tak mezinárodního. Mezinárodní rozhodčí řízení je pak lokalizovatelné a rozhodující procesní účinky jsou odvozeny od konkrétního státu. „*Například F.A. Mann jakožto významný zastánce této teorie zdůrazňuje, že mezinárodní rozhodčí řízení svou zákonnost a účinnost odvozuje od určitého právního systému*“<sup>65</sup>. Mezi české představitele této teorie patří např. Z. Kučera či K. Růžička.

**Doktrína smluvní.** Protagonisté této teorie odmítají rozhodující vliv státu na arbitráž. Ve své klasické podobě uznává pouze smlouvu a vůli stran. Rozhodce není představitelem veřejné moci, ale je osobou, kterou strany zmocnily k tomu, aby jejich vztah rozhodl, či dokonce *narovnal*. Je to smlouva, která rozhodujícím vlivem stanoví práva a povinnosti rozhodce. Představitelem této teorie je v českém prostředí zejména. P. Raban. Z rozhodnutí Ústavního soudu je podle autora této práce patrné, že se Ústavní soud přiklání spíše k této teorii<sup>66</sup>.

**Doktrína smíšená.** Jen těžko lze konat rozhodčí řízení tam, kde pro něj neexistuje právní rámec, jenž by jej legalizoval, na druhou stranu jen těžko lze uvažovat o rozhodčím řízení, které by proběhlo bez předchozí projevené vůle stran se mu podrobit. Doktrína smíšená je postavena právě na tomto teoretickém rozporu, který se snaží překlenout uznáním prvků z obou

---

<sup>63</sup> Rozehnalová, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 2. vyd. ASPI Wolters Kluwer, 2008, s. 53.

<sup>64</sup> Růžička, K. *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, s. 50.

<sup>65</sup> Rozehnalová, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 2. vyd. ASPI Wolters Kluwer, 2008, s. 53.

<sup>66</sup> Usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 174/02.

rozdílných teorií. Představitelem této teorie je v českém právu např. Rozehnalová<sup>67</sup>. Tato doktrína je nejbližší také autorovi této práce, jelikož podle něj reflektuje základní dichotomické přesto definiční prvky rozhodčí řízení, a to jak vnitrostátního, tak mezinárodního.

**Doktrína autonomní.** Tato doktrína se vyvinula a uplatňuje se pouze v rámci mezinárodního rozhodčího řízení. Podle Rozehnalové<sup>68</sup> je spíše okrajovým přístupem nahlízejícím na mezinárodní rozhodčí řízení jako na řízení *autonomní* vůči národnímu právu. Její podstata spočívá v denacionalizaci rozhodčího řízení prostřednictvím projevené vůle stran, která toto řízení zbavuje vlivu národních právních řádů. Nedůslednost této teorie ve vztahu k uznávání a výkonu rozhodčích nálezů jednotlivými státními soudy je však podle názoru autora této práce evidentní.

---

<sup>67</sup> Rozehnalová, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2. vyd. ASPI Wolters Kluwer, 2008, s. 58.

<sup>68</sup> Tamtéž.

#### 4. ARBITRABILITA SPORU

Arbitrabilitu lze definovat společně s Bělohlávkem<sup>69</sup> tak, že se jí rozumí přípustnost sporu pro jeho řešení před rozhodci, nebo ji negativně vymezit společně s Rabanem<sup>70</sup> jako „...okruh právních vztahů, ve kterém si státní moc nevyhradila právo rozhodovat výlučně státními soudy (případně jinými orgány) a připustila tedy, aby spory byly rozhodovány i rozhodci, pokud si to strany ujednají.“ Arbitrabilita sporu je jednou ze základních dvou<sup>71</sup> podmínek toho, aby spor mohl být projednán před rozhodci.

Každý stát si arbitrabilitu upravuje v rámci svého právního řádu. V případě našeho zkoumání je vymezení arbitrability důležité z toho důvodu, že rozhodce, který rozhoduje spor, ji musí v řízení vyřešit, jak uvádí Bělohlávek<sup>72</sup>, z úřední povinnosti a to ve všech fázích rozhodčího řízení. Otázka arbitrability sporu v rámci mezinárodní obchodní arbitráže není významná pouze v rámci rozhodování sporu, ale své funkce plní také ve fázi uznání a výkonu rozhodčího nálezu, a to zejména vzhledem k možnosti odmítnutí uznání a výkonu cizího rozhodčího nálezu podle čl. IV. odst. 2 písm. a), b) NY úmluvy.

Obecně lze dělit arbitrabilitu na subjektivní a objektivní. Objektivní arbitrabilitou se rozumí okruh právních otázek připuštěných právním řádem k rozhodování před rozhodci. Subjektivní arbitrabilitou se pak v podstatě rozumí samotné vymezení předmětu případného okruhu sporů stranami rozhodčí smlouvy, jenž mohou být v rámci objektivní arbitrability rozhodovány před rozhodci. Rozehnalová<sup>73</sup> se zmiňuje o tom, že v zahraniční

---

<sup>69</sup> Bělohlávek, A. Arbitrabilita pracovněprávních sporů. Bulletin advokacie 9/2007, s. 23.

<sup>70</sup> Raban, P. Alternativní řešení sporů. Arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí. 1. Vydání. Praha : C.H. Beck, 2004, s. 73.

<sup>71</sup> Druhou podmínkou, v souladu s Bělohlávkem, rozumíme platnou rozhodčí smlouvu. In Bělohlávek, A: Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 1. Vydání, Praha : C. H. Beck, 2004, s. 27.

<sup>72</sup> Bělohlávek, A: Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 1. Vydání, Praha : C. H. Beck, 2004, s.35.

<sup>73</sup> Rozehnalová, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2. vyd. ASPI Wolters Kluwer, 2008, s. 115.

literatuře je pojmu arbitrability přikládán ještě jiný význam, a to vymezení sporu k řešení z pohledu způsobilosti subjektu uzavřít rozhodčí smlouvu.

V českém právním řádu je objektivní arbitrabilita upravena v §2 ZRŘ<sup>74</sup>, který stanoví, že:

*§1 odst.2) Tohoto zákona nelze užít k řešení sporů veřejných neziskových ústavních zdravotnických zařízení zřízených podle zvláštního právního předpisu.*

*§2 odst. 1) Strany se mohou dohodnout, že o majetkových sporech mezi nimi, s výjimkou sporů vzniklých v souvislosti s výkonem rozhodnutí a incidenčních sporů, k jejichž projednání a rozhodnutí by jinak byla dána pravomoc soudu, má rozhodovat jeden nebo více rozhodců anebo stálý rozhodčí soud (rozhodčí smlouva).*

*(2) Rozhodčí smlouvu lze platně uzavřít, jestliže strany by mohly o předmětu sporu uzavřít smír.*

*(3) Rozhodčí smlouva se může týkat*

*a) jednotlivého již vzniklého sporu (smlouva o rozhodci), nebo*

*b) všech sporů, které by v budoucnu vznikly z určitého právního vztahu nebo z vymezeného okruhu právních vztahů (rozhodčí doložka).*

Tato definice není podle Bělohávků zcela v pořádku a umožňuje podle něj až příliš „extenzivní výklad nedostatku arbitrability<sup>75</sup>“, což může vést k odmítání výkonu cizích rozhodčích nálezů, k němuž je stát oprávněn dle čl. V odst. 2 písm. a) NY úmluvy. To následně může vyvolat situaci, kdy ostatní smluvní státy NY úmluvy budou odmítat uznávat rozhodčí nálezy vydané na území České republiky a to právě s odkazem na absenci vzájemnosti. Podle názoru autora této práce dochází na mezinárodní úrovni spíše k rozšiřování arbitrability. Příliš aktivistický či účelový výklad českého soudu který má uznat cizí rozhodčí nález pro výkon na našem území, nicméně jej odmítne

<sup>74</sup> Vládním návrhem novely ZRŘ má být však arbitrabilita zúžena, zejména v rámci spotřebitelských sporů, jak již bylo pojednáno výše. Návrh novely zde:

<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=4978&d=315010>

<sup>75</sup> Bělohávek, A: Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 1. Vydání, Praha : C. H. Beck, 2004, s.31.

uznat, může mít zásadní důsledky pro vzájemnost na které je tento systém zajišťující výkon spravedlnosti v mezinárodních obchodních vztazích vystavěn. Je tedy vždy na místě pečlivá úvaha, je-li vhodné vykládat omezení arbitrability příliš extenzivně.

V rámci komentářů k českému ZRŘ se objevují názory, že předmětem arbitrability nemohou být vztahy k tuzemským nemovitostem<sup>76</sup> což je však názor minoritní a ostatní autoři, např. Raban<sup>77</sup>, Bělohávek<sup>78</sup>, Rozehnalová<sup>79</sup> s tímto názorem nesouhlasí. Autor této práce se domnívá, že práva k nemovitostem mohou nejen být předmětem rozhodčího řízení, jelikož mohou být předmětem smíru, což je samo o sobě dostačující splnění podmínky dle §2 odst. 1 ZRŘ, ale nadto, že rozhodčí nález je sám o sobě řádným titulem pro zápis vlastnického práva do Katastru nemovitostí ČR. Svě tvrzení autor opírá o argumentaci Rabanovu<sup>80</sup>

Zákon o rozhodčím řízení také dříve výslovně vylučoval z projednání před rozhodci konkurz a vyrovnání, tento explicitní požadavek sice již součástí zákona o rozhodčím řízení od účinnosti novely 7/2009 Sb. není, ale z povahy věci vyplývá, že o konkurzu, vyrovnání, či restrukturalizaci smír uzavřít nelze a z pohledu českého práva jsou tedy tyto otázky nearbitrabilní. Podobně jako české právo většina právních řádů mezi nearbitrabilní otázky řadí spory související s insolvenčním řízením podle autora této práce nejspíše s cílem zajistit rovné zacházení s věřiteli a ochranu jejich zájmů.

Ve slovenském právním řádu je arbitrabilita upravena v §1, §2 a §3 slovenského ZRK. Relativně široká definice arbitrability, která stanoví, že

---

<sup>76</sup> Je argumentováno prvorepublikovou judikaturou, která dovodila, že rozhodnutí rozhodčího soudu nemůže být podkladem pro zápis do katastru nemovitostí. Mothejzík, J., Steiner, V. et. Al. Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů s přílohami. Komentář. Praha : C.H. Beck, 1996, s. 23.

<sup>77</sup> Raban, P. Alternativní řešení sporů. Arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí. 1. Vydání. Praha : C.H. Beck, 2004, s. 81.

<sup>78</sup> Bělohávek, A: Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 1. Vydání, Praha : C. H. Beck, 2004, s.31.

<sup>79</sup> Rozehnalová, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2. vyd. ASPI Wolters Kluwer, 2008, s. 121.

<sup>80</sup> Raban, P. Alternativní řešení sporů. Arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí. 1. Vydání. Praha : C.H. Beck, 2004, s. 81.

rozhodčí smlouva má jen potud právní účinek, pokud strany mohou uzavřít o předmětu sporu narovnání, se nachází v §577 odst. 1 rakouského ZPO, podle §1030 německého ZPO může pak být předmětem rozhodčí smlouvy každý majetkový nárok. Pokud se jedná o nemajetkový nárok, mohou strany uzavřít platně rozhodčí smlouvu, pokud jsou oprávněny ohledně jeho předmětu uzavřít narovnání. Německý ZPO má však další omezení arbitrability, byť je v německém právu patrná tendence k rozšiřování arbitrability sporů<sup>81</sup>. Anglický Arbitration Act z r. 1996 o arbitrabilitě nepojednává<sup>82</sup>, čili ji nomezuje. Arbitrabilita je vymezena v rámci jednotlivých precedentů<sup>83</sup>.

Obecně lze podle názoru autora této práce říci, že rozhodce který bude rozhodovat spor vzniklý z obchodního vztahu s mezinárodním prvkem, by měl velmi pečlivě zvažovat objektivní kritéria arbitrability (ty subjektivní nalezne explicitně v rozhodčí smlouvě), a to především podle práva podle kterého byla rozhodčí doložka sjednána, případně podle práva podle kterého má rozhodce rozhodovat, případně podle práva celého kontraktu, není-li, pak podle práva státu ve kterém má rozhodce rozhodovat, případně podle práva státu ve kterém bude rozhodčí nález vydán<sup>84</sup>.

Existují totiž určité specifické a podle názoru autora této práce také v jednotlivých právních řádech se často vyskytující právní otázky, které by měly vést rozhodce vždy k pečlivému zkoumání dotčeného právního řádu (dotčených právních řádů) a zvýšené pozornosti z hlediska arbitrability sporu v případě že takový spor bude rozhodovat. Jedná se zejména o otázky, které se týkají soutěžního (antitrustového) práva, duševního (intelektuálního) vlastnictví, práva cenných papírů, embarga a obchodních sankcí, insolvenčního

---

<sup>81</sup> Raban, P. Alternativní řešení sporů. Arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí. 1. Vydání. Praha : C.H. Beck, 2004, s. 83.

<sup>82</sup> Pozn. autora: Čímž ji v podstatě nomezuje.

<sup>83</sup> Například Bulk Oil v. Sun international.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61984J0174:EN:NOT>.

<sup>84</sup> Tato otázka je aktuální zejména při rozhodování sporů on-line. Blíže k tomu Bělohávek, A: Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 1. Vydání, Praha : C. H. Beck, 2004, s. XVI.

práva, zaměstnaneckých sporů, spotřebitelských sporů<sup>85</sup>, leasingu k nemovitostem a další. Obecně tam, kde je vysoká ingerence veřejného práva do soukromého, případně kde by mohlo rozhodnutí založit či změnit práva třetích osob<sup>86</sup>.

Z mezinárodních úmluv otázku arbitrability řeší zejména NY úmluva a EÚ, jejichž úprava má aplikační přednost před českými normativními akty s právní silou zákonů, v tomto případě zejména ZRR.

V odborné literatuře<sup>87</sup> se v souvislosti s EÚ setkáváme s názorem, že v případě, kdy jedna ze stran sporu v mezinárodní obchodní arbitráži vznesla námitku nepřislusnosti soudu podle čl. V odst.1 EÚ, pak tento soud (mějme za to, že český), v případě, že strany měly v době uzavírání rozhodčí smlouvy své sídlo nebo obvyklé bydliště podle čl. 1 písm. a EÚ v různých smluvních státech EÚ, posoudí arbitrabilitu sporu, která je jednou z podmínek platnosti smlouvy, nejdříve v souladu s čl. 5 odst. 1 EÚ **podle práva zvoleného stranami kterému podrobily rozhodčí smlouvu**, není-li, pak podle práva země v níž má být rozhodčí nález vydán a není-li známa ani tato, pak podle kolizních pravidel projednávajícího soudu. S tímto názorem se autor práce ztotožňuje.

V souladu čl. 10 Ústavy lze dovodit, že rozšířit v tomto případě arbitrabilitu sporu je možno i přes její meze stanovené §2 ZRR. Dlužno nicméně dodat, že soud, který o námitce nepřislusnosti rozhoduje, může podle čl. V odst. 2 poslední věty EÚ odmítnout uznání rozhodčí smlouvy, jestliže podle práva jeho státu spor nemůže být podroben rozhodčímu řízení.

O významu arbitrability sporu ve vztahu k NY úmluvě bylo již pojednáno výše v této kapitole.

---

<sup>85</sup> otázkou je, není-li pojem spotřebitelský spor v mezinárodní obchodní arbitráži vlastně *contradictio in adjecto*. Pozn. autora.

<sup>86</sup> Rozeňalová, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2. vyd. ASPI Wolters Kluwer, 2008, s. 118 a Raban, P. Alternativní řešení sporů. Arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí. 1. Vydání. Praha : C.H. Beck, 2004, s. 128.

<sup>87</sup> Raban, P. Alternativní řešení sporů. Arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí. 1. Vydání. Praha : C.H. Beck, 2004, s. 84.

# ČÁST DRUHÁ

Vybrané otázky právního postavení  
rozhodce v mezinárodní obchodní arbitráži.



## 1. Základní požadavky na osobu rozhodce<sup>88</sup>

Podle P. Sanderse *kvalita rozhodčího řízení stojí a padá s kvalitou rozhodců*<sup>89</sup>. Raban<sup>90</sup> k tomu uvádí: „*Charakteristika postavení rozhodce osciluje mezi postavením blízcím se soudci k postavení osoby poskytující služby*“, a jelikož je právě Raban představitelem teorie, která pokládá rozhodce spíše za poskytovatele služeb, můžeme jeho optikou tvrdit, že rozhodce je motivován k tomu, aby splnil kvalitně své závazky z dodavatelské smlouvy<sup>91</sup> kvalitně.

Většina autorů se shoduje na tom, že osoba rozhodce je pro rozhodčí řízení rozhodující, proto na něj jak pozitivní právo, tak teorie a potom také samotná praxe klade různé požadavky.

**Základním požadavkem** je, že rozhodcem nemůže být právnická osoba<sup>92</sup>. Další omezení přinášejí jednotlivé právní řády, které nejčastěji omezují možnost vystupovat jako rozhodce v rozhodčím řízení způsobilostí k právním úkonům. V řízení ad hoc pak většinou postačí, je-li rozhodcem

---

<sup>88</sup> Mám zde na mysli pozitivní požadavky na rozhodce. Existuje však souhrn dalších požadavků, které jsou spojeny zejména s inkompatibilitou funkce a ty bych mohl vymezit jako negativní. Osobami, které se pro neslučitelnost své funkce s funkcí rozhodce nejčastěji nemohou stát rozhodcem, jsou soudci. Blíže k tomu např. Born, Gary B. *International Commercial Arbitration*. Volume I. Wolters Kluwer 2009, s. 1449, Rozehnalová, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 2. vyd. ASPI Wolters Kluwer, 2008, s. 180, či podrobně Raban, P. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. 1. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2004, s. 91.

<sup>89</sup> Cit. podle Rozehnalová, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 2. vyd. ASPI Wolters Kluwer, 2008, s. 176.

<sup>90</sup> Raban, P. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. 1. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2004, s. 87.

<sup>91</sup> Autor této práce se však s tímto pohledem příliš neztotožňuje. Podle něj teorie „*rozhodcovské smlouvy*“, ve které jsou strany odběratelem rozhodcova (dodavatelova) rozhodnutí, příliš akcentuje dodavatelsko-odběratelský vztah a tím redukuje výkon spravedlnosti na dodávání služeb. Autor této práce však uznává, že je tento pohled podpořen řadou relevantních argumentů, na které je nutno brát zřetel. Vlivnou argumentaci podporující tento pohled nabízí Raban. In Raban, P. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. 1. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2004, s. 102 – 107.

<sup>92</sup> Výjimku nabízí Růžička, K. „*Podle libanonské právní úpravy je možné, aby rozhodcem v mezinárodní obchodní arbitráži byla právnická osoba*“. In Růžička, K. *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, s. 21.

osoba, která je způsobilá k právním úkonům a plnoletá<sup>93</sup>. Dalo by se tedy říct, že samotné právní řády na rozhodce příliš široké požadavky nekladou, lze však nalézt výjimky<sup>94</sup>.

Co se týče **vzdělání a praktických zkušeností**, relativně často jsou za rozhodce voleny osoby s právnickým vzděláním<sup>95</sup>, nicméně je to spíše projev svobodné vůle stran, které logicky předpokládají, že nejlépe o jejich právech rozhodne právník, *de lege* je tento požadavek spíše neobvyklý. Setkáváme se s ním například ve Španělsku<sup>96</sup> (kde se však vztahuje na rozhodování vnitrostátních sporů a v případě vnitrostátních sporů nikoli na rozhodování sporů „*amiables compositeur*“, jelikož španělská legislativa toto řízení odlišuje od řízení „*de jure*“<sup>97</sup>) nebo v Číně<sup>98</sup>. Podmínka právního vzdělání se pak objevuje v rádech jednotlivých rozhodčích soudů<sup>99</sup>.

Další podmínky pak určují statuty jednotlivých rozhodčích soudů, které již na rozhodce kladou diametrálně náročnější požadavky než zákon (snad s výjimkou čínského). A je to pochopitelné. Pouze erudovaní a zkušení

---

<sup>93</sup> Blíže k tomu např. Born, Gary B. *International Commercial Arbitration*. Volume I. Wolters Kluwer 2009, s. 1448 – 1449.

<sup>94</sup> Pro neobvyklou náročnost (a výjimečnost) požadavků kladených na rozhodce čínským právem cituji část čl. 13 *Chinese Arbitration Law*:

*An arbitrator shall meet one of the conditions set forth below:*

(1) *To have been engaged in arbitration work for at least eight years;*

(2) *To have worked as a lawyer for at least eight years;*

(3) *To have served as a judge for at least eight years;*

(4) *To have been engaged in legal research or legal education, possessing a senior professional title; or*

(5) *To have acquired the knowledge of law, engaged in the professional work in the field of economy and trade, etc., possessing a senior professional title or having an equivalent professional level.*

<sup>95</sup> Moses, M. L., *The Principles and Practice of International Commercial Arbitration*, CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS, s. 118.

<sup>96</sup> Čl. 15 odst. 1 španělského Ley de Arbitraje: „*Salvo acuerdo en contrario de las partes, en los arbitrajes que no deban decidirse en equidad, cuando el arbitraje se haya de resolver por árbitro único se requerirá la condición de jurista al árbitro que actúe como tal.*“ – Nedohodnou-li se strany jinak, v případech arbitráží rozhodovaných podle equity, má-li spor rozhodovat jeden rozhodce je požadováno aby tento spor rozhodoval rozhodce s právním vzděláním (*volný překlad autora*).

<sup>97</sup> Raban, P. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. 1. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2004, s. 91.

<sup>98</sup> Viz. výše.

<sup>99</sup> Čl. 2 odst. 2 DIS: „*Unless otherwise agreed by the parties, the chairman of the arbitral tribunal or the sole arbitrator, as the case may be, shall be a lawyer.*“.

rozhodci jsou předpokladem spravedlivého rozhodování, které je zase nutnou podmínkou pro důvěryhodnost stále rozhodčí instituce. Standardním požadavkem, se kterým se setkáváme relativně často, je, že rozhodce, který má spor rozhodovat, musí být jmenován ze seznamu rozhodců, který je veden touto institucí. Aby se rozhodce na tento seznam dostal, je však kromě splnění náročných předpokladů<sup>100</sup> často nutná i osobní reference.

Citlivou otázkou, kterou se zabývá<sup>101</sup> zejména anglosaská literatura, je, jaké výhody či nevýhody může přinést, zastává-li funkci rozhodce univerzitní profesor. Často užívaným argumentem, proč jmenování profesora jako rozhodce není vhodné, je, že rozhodce-profesor se příliš zaměřuje na právní otázky a chybějí mu praktické zkušenosti<sup>102</sup>. Závěr, ke kterému někteří autoři dospívají, je nicméně ten, že rozhodce-profesor, který má praktické zkušenosti, je velmi dobrou volbou pro rozhodování sporu<sup>103</sup>. V tomto smyslu se vyjadřují také jiní autoři, kteří staví praktické zkušenosti s arbitráží na první místo a důrazně varují před jmenování nezkušeného<sup>104</sup> rozhodce<sup>105</sup>.

Co se týče významu vzdělání a praktických zkušeností ve fázi jmenování rozhodce, či sestavování senátu stranami, jsou požadavky velmi různorodé. Při sestavování tříčlenného senátu bývá obvyklé, že např. předseda má právnické

---

<sup>100</sup> Jak uvádí Růžička: *Většinou musí jít o osoby, které jsou známé z obchodní praxe, mají odborné znalosti, dlouholetou právní praxi a v neposlední řadě musí skýtat, že budou rozhodovat kvalifikovaně a nezávisle.* In Růžička, K. *Mezinárodní obchodní arbitráž*. Viz Růžička – Růžička, K. *Mezinárodní obchodní arbitráž*. Prospektrum, 1997, s. 30. Je totiž třeba si uvědomit, že požadavky, které jsou kladeny na soudce zákonem, jsou nesrovnatelně přísnější, než ty které jsou na rozhodce kladeny zákonem. Nehledě na to, že standardní soudní rozhodnutí je možno odvoláním podrobit přezkumu, soudci podléhají jmenování členem vlády (či jiným významným představitelem státní moci) a kromě vyžadovaného vzdělání musí projít ještě praktickou přípravou a při výkonu své moci jsou podrobeni institucionálnímu dohledu či kontrole.

<sup>101</sup> A to nikoli zřídka, proto považuji za vhodné krátce o tomto problému pojednat. Pozn. autora.

<sup>102</sup> Moses, M. L., *The Principles and Practice of International Commercial Arbitration*, CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS, s. 118.

<sup>103</sup> Tamtéž, s. 119.

<sup>104</sup> Lze si tedy položit otázku, jak získat praxi, resp. jak se naučit vykonávat funkci rozhodce, když většina autorů důrazně varuje před tím, aby byl jmenován nezkušený rozhodce. Odpovědí je několik – buď může být zdrojem praktických zkušeností dlouholeté působení jako zástupce strany v tomto řízení, případně absolvování některého ze vzdělávacích programů v rámci tréninkových center a samozřejmě „přítomností“ v komunitě arbitrů na konferencích a neformálních setkáváních. Pozn. autora.

<sup>105</sup> Blackaby, N. and Partasides C. with Alan Redfern and Martin Hunter. *Redfern and Hunter on International Arbitration*. OXFORD UNIVERSITY PRESS, 2009, s. 261 – 262.

vzdělání a ostatní členové mají vzdělání v konkrétním oboru<sup>106</sup> např. stavebnictví. Tato možnost je praktická - je totiž zřejmé, že je-li jmenován pouze jeden rozhodce, a to bez právnického vzdělání, může to mít neblahé důsledky na vedení procesu a to právě z toho důvodu, že se rozhodce bude učit vést proces „za chodu“<sup>107</sup>, což v žádném případě není optimální. Stejně tak by mohlo být pro strany nebezpečné jmenovat tříčlenný „odborný“ senát, jehož předseda nebude disponovat procesními znalostmi.

Další otázkou, kterou by se měly strany při uzavírání rozhodčí smlouvy nebo ve fázi jmenování rozhodce zabývat, je **národnost** rozhodce. Tuto otázku upravuje například Vzorový zákon UNCITRAL v čl. 11, který stanoví, že „*nikdo nebude vyloučen z činnosti rozhodce z důvodů státní příslušnosti, pokud nebylo stranami dohodnuto jinak.*“ Odlišně na tuto otázku však nahlízejí pravidla ICC, či UNCITRAL rules<sup>108</sup> a také pochopitelně samotné strany ve fázi jmenování rozhodce při vzniklém sporu či stanovení kritérií pro jeho výběr pro případný spor v budoucnu.

Patří ke zcela běžné praxi, že v rámci mezinárodního rozhodčího řízení v případě, že spor má rozhodnout jeden rozhodce, bývá jmenován rozhodce odlišné národnosti, než je národnost stran<sup>109</sup>. Jak však dále upozorňuje odborná literatura, může vzniknout kuriózní situace, kdy rozhodce nebude znát právo podle kterého má rozhodovat, případně bude složité takového rozhodce najít a bude-li nalezen, je vysoká pravděpodobnost, že jeho znalost (*substantive*) práva nebude na takové úrovni, jakou by strany požadovaly. Tato situace, kdy si strany určí, že rozhodce nesmí být stejné národnosti jako jedna strana a potom budou mít obtíž s hledáním vhodného rozhodce či budou nespokojeny

---

<sup>106</sup> Tamtéž, s. 118.

<sup>107</sup> Moses, M. L., *The Principles and Practice of International Commercial Arbitration*, CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS, s. 118.

<sup>108</sup> Čl. 6.4. UNCITRAL rules: *In making the appointment, the appointing authority shall have regard to such considerations as are likely to secure the appointment of an independent and impartial arbitrator and shall take into account as well the advisability of appointing an arbitrator of a nationality other than the nationalities of the parties, obdobně.* Čl. 9.5 ICC Rules: *„The sole arbitrator or the chairman of the Arbitral Tribunal shall be of a nationality other than those of the parties.“*

<sup>109</sup> Blackaby, N. and Partasides C. with Alan Redfern and Martin Hunter. *Redfern and Hunter on International Arbitration*. OXFORD UNIVERSITY PRESS, 2009, s. 263.

v průběhu řízení s jeho znalostmi, není nijak neobvyklá. Odborná literatura zde uvádí příklady, kdy Švýcarská a Francouzská společnost, které se spolu dostanou do sporu, v němž má být rozhodováno podle Švýcarského práva na území Švýcarska, budou nuceny v případě, že budou chtít dodržet neutralitu národnosti rozhodce jmenovat ne-švýcarského rozhodce, ačkoli je logické, že právě švýcarský, ve Švýcarsku praktikující právník je ten, u něhož je nejvyšší pravděpodobnost, že Švýcarskému právu rozumí nejlépe<sup>110</sup>.

Dalším požadavkem je znalost **jazyka**. Za *Weltsprache*<sup>111</sup> v oblasti mezinárodní obchodní arbitráže je považována angličtina. Strany mají pochopitelně možnost si zvolit jazyk, ve kterém má být arbitráž vedena. Není-li tento jazyk zvolen, pak je to obvykle jazyk, jímž je napsána smlouva<sup>112</sup>. Vynikající znalost jazyka (případně jazyků, je-li arbitráž vedena ve více jazycích) u všech rozhodců je tedy zásadní podmínkou pro to, aby rozhodci mohli spor spravedlivě rozhodnout. Ačkoli by se zdálo jako přirozené, že rozhodcem v mezinárodní obchodní arbitráži nebude ten, jehož znalost jazyka není na vysoké úrovni, není tomu tak vždy<sup>113</sup>.

Dalšími požadavky na rozhodce, který odborná literatura uvádí, je **specializace**<sup>114</sup>, **dostupnost, reputace**<sup>115</sup> a **flexibilita**<sup>116</sup>.

---

<sup>110</sup> Tamtéž, s. 262.

<sup>111</sup> Ulmer, N. C. Language, Truth, and Arbitral Accuracy. Journal of international arbitration. Kluwer Law International. Vol. 28 Is. 4 s. 297.

<sup>112</sup> Viz. např. čl. 17 LCIA Rules, či čl. 14 ICDR Rules.

<sup>113</sup> Nepříjemnou „anekdotu“, že ne vždy je rozhodce natolik znalý jazyka, jak by odpovídalo jeho postavení, podává Ulmer v souvislosti s řízením, jemuž předsedal švédský rozhodce: „*The swedish chairman did not know enough English to know he did not know enough English.*“ Ulmer, N. C. Language, Truth, and Arbitral Accuracy. Journal of international arbitration. Kluwer Law International. Vol. 28 Is. 4 s. 295.

<sup>114</sup> Mince má však dvě strany: „*There is a risk in being too specific, however, because if the arbitration agreement contains a laundry list of qualifications, it may be too difficult to actually find arbitrators who have all of the qualifications desired.*“ Moses, M. L., The Principles and Practice of International Commercial Arbitration, CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS, s. 120.

<sup>115</sup> Tamtéž, s. 120.

<sup>116</sup> Tato vlastnost se ovšem jeví jako zásadní. Z logiky věci vyplývá, že málokterý spor si bude podobný, často bude rozhodce nucen aplikovat procesní normy různých právních řádů, bude rozhodovat na různých místech a podle různého hmotného práva. Proto, ačkoli se může zdát, že pojem flexibilita zní příliš neurčitě, rozhodce, který nebude flexibilní a nebude se schopen se konkrétnímu řízení s jeho specifiky přizpůsobit, nemůže rozhodovat spravedlivě. K tomu blíže Bühring-Uhle, Ch., ARBITRATION AND MEDIATION IN INTERNATIONAL BUSINESS. Kluwer Law International. First reprint, 1998, s. 84.

## 2. Jmenování rozhodců a sestavení rozhodčího senátu

### a. Počet rozhodců

Požadavky na počet rozhodců jsou různé, logický a často i kogentně stanovený je lichý počet (*de lege lata* v českém právu viz. §7 odst. 1 ZRŘ), nejčastějším počtem je pak jeden nebo tři rozhodci. Setkáváme se také, byť výjimečně, se sudým počtem rozhodců nejčastěji v počtu dvou nebo čtyř. Prioritní je volba počtu rozhodců stranami v rámci právních norem a statutů jednotlivých rozhodčích soudů. Jednotlivá pravidla rozhodčích soudů, komise UNCITRAL, nebo národních právních řádů upravují otázku počtu rozhodců různě. Např. ICC Rules v čl. 8 (2) stanoví:

*„Where the parties have not agreed upon the number of arbitrators, the Court shall appoint a sole arbitrator, save where it appears to the Court that the dispute is such as to warrant the appointment of three arbitrators.“<sup>117</sup>*

Odlišnou úpravu obsahuje čl. 5 pravidel UNCITRAL pro rozhodčí řízení, který stanoví:

*If the parties have not previously agreed on the number of arbitrators (i.e. one or three), and if within fifteen days after the receipt by the respondent of the notice of arbitration the parties have not agreed that there shall be only one arbitrator, three arbitrators shall be appointed.*

Obdobně Vzorový zákon UNCITRAL<sup>118</sup> v čl. 10:

*(1) The parties are free to determine the number of arbitrators.*

*(2) Failing such determination, the number of arbitrators shall be free*

---

<sup>117</sup> Obdobně anglický Arbitration Act z r. 1996.

<sup>118</sup> Lze usoudit, že §7 odst. 2 ZRŘ se zde neodchyluje od svého vzoru.

## b. Jeden nebo tři rozhodci?

**Jeden rozhodce.** Za základní výhody volby jednoho rozhodce jsou většinou pokládány rychlost a ekonomie rozhodnutí sporu (přímým protikladem k jednomu rozhodci nejsou nicméně rozhodci tři, ale logicky rozhodci dva). Je jasné, že v prostředí mezinárodní arbitráže, kde není neobvyklé, že rozhodci cestují na zasedání rozhodčího senátu mimo stát svého obvyklého pobytu a je třeba jim hradit kromě cestovného i ubytování a další výlohy, jsou náklady nižší, když cestuje rozhodce jeden. Další výhodou je to, že jeden rozhodce se nemusí s kolegy radit o procesních otázkách, což může řízení urychlit.

Problém jednoho rozhodce se však začíná projevovat tehdy, není-li již uvedena konkrétní osoba, která má spor rozhodovat<sup>119</sup> v rozhodčí smlouvě a strany si nesjednaly precizní procesní postup pro její jmenování po vzniku sporu. Tento postup by měl obsahovat jasná pravidla, nejlépe časově ohraničená, která vyústí ve jmenování rozhodce i při naprosté pasivitě jedné ze stran. Je-li ve smlouvě zmíněna pouze obecná dohoda mezi stranami, že se na identitě rozhodce dohodnou po vzniku sporu, často dojde k situaci, ve které bude jedna ze stran záměrně jmenování rozhodce brzdit, vědoma si toho, že projednání sporu pro ni není výhodné<sup>120</sup>.

Ve chvíli rozvrácených obchodní vztahů kdy může být jednou stranou konstruktivně navrhnutý rozhodce z důvodu podezírání z podjatosti druhou stranou odmítnut, nicméně je zde oboustranný zájem na tom spor projednat a to rozhodcem, který bude vybrán oběma stranami, se jako vhodné řešení této

---

<sup>119</sup> Tato varianta však v odborné literatuře není příliš doporučována. Viz.: Moses, M. L., *The Principles and Practice of International Commercial Arbitration*, CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS, s. 127.

<sup>120</sup> Jak dodává Moses: „*The problem is, that once a dispute has arisen, many parties cannot reach agreement on anything*“ In Moses, M. L., *The Principles and Practice of International Commercial Arbitration*, CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS, s. 127. Růžička soudí, že jmenování konkrétního rozhodce je vhodné v případě již vniklého sporu, nicméně jako alternativa *pro futuro* vhodné není: In Růžička, K. *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, s. 54, obdobně k tomu další autoři.

komplikované situace nabízí možnost stanovit požadavky na kvalifikaci rozhodce a poté každá strana sepíše seznam (*list*)<sup>121</sup> např. 5-10 rozhodců kteří tyto požadavky na kvalifikaci splňují, s tím, že bude-li se jeden rozhodce na seznamech shodovat, má spor rozhodovat tento<sup>122</sup>. Strany si tak navzájem eliminují argument podjatosti<sup>123</sup>.

Další možností, která se stranám nabízí pro jmenování rozhodce v řízení ad-hoc, je jmenování *appointing authority*. Problém však vyvstane znovu (pouze se posune o úroveň výš), a to v případě že si strany nedohodly konkrétní *appointing authority* přímo ve smlouvě, ale pouze se vágně dohodly na tom, že po vzniku sporu bude dohodou určena *appointing authority*, která jmenuje rozhodce. Vhodným řešením se zde jeví několik možností: Buď přímé určení *appointing authority* ve smlouvě (nemusí to být konkrétní jméno, ale například odkaz na předsedu určité instituce) nebo precizní vymezení postupu například odkazem na řád určitého rozhodčího soudu nebo např. UNCITRAL arbitration rules pro určení *appointing authority* již ve smlouvě pro případ, že by v určité lhůtě od počátku sporu nebyl jmenován rozhodce dohodou stran.

Jmenování *appointing authority*, jejíž výběr rozhodců však **nebude nijak limitován**, například předložením seznamu jmen rozhodců, na kterém se strany shodly, však s sebou přináší další komplikace. Prvním z přímých důsledků je to, že o rozhodci rozhodne někdo, kdo je stranám „cizí“ a s nejvyšší pravděpodobností pak bude stranám cizí i rozhodce, který bude vybrán podle stranám zcela neznámého klíče. Odborná literatura se nezděráhává hovořit o tzv.

---

<sup>121</sup> Odborná literatura proto nazývá tuto formu jmenování rozhodce jako „*list system*“ a dodává, že tato forma jmenování rozhodce má několik dalších variací včetně zapojení *appointing authority*, v případě, že výměna jmen selže. Blackaby, N. and Partasides C. with Alan Redfern and Martin Hunter. Redfern and Hunter on International Arbitration. OXFORD UNIVERSITY PRESS, 2009, s. 253.

<sup>122</sup> Toto řešení nabízí Moses. In Moses, M. L., The Principles and Practice of International Commercial Arbitration, CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS, s. 127.

<sup>123</sup> Podjatostí rozumíme ryze subjektivní vztah rozhodce ke straně. Oboustranně podjatý rozhodce je *nonsens*.



„ICC roulette“<sup>124</sup>, která nastává, zvolí-li si strany jako *appointing authority* tuto instituci.

Mizí zde v tom případě jedna z definičních výhod rozhodčího řízení, a sice možnost zvolit si konkrétního, požadavky splňujícího rozhodce, který spor rozhodne podle konkrétních stranami stanovených předpokladů.

Dalším důsledkem pak může být to, že takto zvolený rozhodce vydá tzv. „tulácké rozhodnutí“<sup>125</sup>. Nebo při rozhodování (autor má stále na mysli, že rozhoduje rozhodce jeden) vznikne procesní chyba, která by nenastala, pokud by byl při své rozhodovací činnosti kontrolován dalšími dvěma rozhodci a *appointing authority* by jmenovala pouze předsedu.

To však není vše, co může tato „ICC roulette“ stranám přinést. Další nepříjemný příklad, jímž padá *další* definiční výhoda rozhodčího řízení, kterou je rychlost, předkládá Bühring-Uhle<sup>126</sup>, který tvrdí, že lhůta pro jmenování rozhodce může být 3-6 měsíců, nicméně může přesáhnout i rok a čtvrt.

Kromě *rychlosti řízení, kvalifikace rozhodce*<sup>127</sup> však může odpadnout také *pocit závazku rozhodce rozhodnout spravedlivě*<sup>128</sup>.

V konečném důsledku již ani nemusí být rozhodčí řízení tak levné. Pravdou však snad zůstává, že rozhodce bude národnostně neutrální, přidrží-li se „*appointing authority*“ požadavku pravidel ICC. Jde nicméně o to, jestli tato „přeživší“ výhoda dokáže vyrovnat ztrátu ostatních užitků. Autor je toho názoru, že nikoli.

---

<sup>124</sup> Moses, M. L., *The Principles and Practice of International Commercial Arbitration*, CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS, 125.

<sup>125</sup> Blackaby, N. and Partasides C. with Alan Redfern and Martin Hunter. *Redfern and Hunter on International Arbitration*. OXFORD UNIVERSITY PRESS, 2009, s. 249.

<sup>126</sup> Tím však padá představa o arbitráži jako o procesu, který je otázkou týdnů, maximálně několika málo měsíců. In Bühring-Uhle Ch., *ARBITRATION AND MEDIATION IN INTERNATIONAL BUSINESS*. Kluwer Law International. First reprint, 1998, s. 84.

<sup>127</sup> Otázkou tak zůstává, jestli nějaká v tom případě zůstává – proces trvá dlouho, může jej rozhodnout někdo stranám úplně cizí, možná s absencí odpovědnosti a navíc pokud to jistě nebude levná záležitost.

<sup>128</sup> Pokud by rozhodce rozhodl zcela scestně, tak že by to bylo neakceptovatelné pro obě strany, existují jistě způsoby řešení. Horší je situace, kdy rozhodce rozhodne sice zcela scestně, jedné ze stran však toto rozhodnutí vyhovuje.

Tato situace však nemusí nastat jen v případě jmenování rozhodce ICC či jinou instituci, kterou mohou strany ve své smlouvě zmocnit k tomu, aby jim jmenovala rozhodce, ale může nastat také v případě, kdy tuto roli převezme národní soud státu, ve kterém se má konat arbitráž<sup>129</sup>, je-li tak uvedeno ve smlouvě.

Jeho úloha nastupuje v případě, kdy selhaly veškeré předchozí postupy a neexistuje-li žádná předchozí dohoda mezi stranami týkající se jmenování rozhodce (či tribunálu) a strany nejsou schopny se jinak dohodnout na zvolení konkrétního rozhodce (rozhodců) či navrhnout konkrétní postup, který by vedl k výběru rozhodce (rozhodců) či jeho jmenování, měl-li rozhodovat rozhodce jeden.

Rozhodce má tedy obecně jmenovat soud ve státě, ve kterém se má konat arbitráž. Složitější situace však nastává v případě, že není místo konání arbitráže ve smluvně určeno. V tomto případě je možno situaci řešit buď podle volby práva, která je uvedena ve smlouvě, případně podle obecného soudu sídla žalovaného. Opět je však třeba dovodit, že v tomto případě může dojít ke ztrátě mnoha výhod, které rozhodčí řízení nabízí.

**Tři rozhodci.** Systém jmenování tří rozhodců je nejčastěji vystavěn tak, že nejdříve každá ze stran jmenuje svého rozhodce a ti potom určí předsedu podle předem daných pravidel, nebo je tento jmenován rozhodnutím *appointing authority*<sup>130</sup>, případně je třetí rozhodce opět vybrán dohodou stran.

Odborná literatura se obecně shoduje na tom, že ze všech možných forem jmenování rozhodců či rozhodčího senátu, který má následně rozhodovat spor, je sestavení tříčlenného senátu tak, že každá ze stran bude jmenovat po jednom rozhodci a tito dva potom určí předsedu, považována za nejvíce vyhovující<sup>131</sup>. Základní výhodou specifickou pro mezinárodní obchodní arbitráž, kterou literatura dále uvádí, je, že strana jmenující „svého“ rozhodce může v prostředí

---

<sup>129</sup> Blackaby, N. and Partasides C. with Alan Redfern and Martin Hunter. Redfern and Hunter on International Arbitration. OXFORD UNIVERSITY PRESS, 2009, s. 255.

<sup>129</sup> Tamtéž, s. 257.

<sup>130</sup> Další možností je také, že celý tříčlenný senát bude jmenován jednou „appointing authority“.

<sup>131</sup> Blackaby, N. and Partasides C. with Alan Redfern and Martin Hunter. Redfern and Hunter on International Arbitration. OXFORD UNIVERSITY PRESS, 2009s. 253.

různých jazyků, právních kultur a legálních postupů zajistit, že je v senátu alespoň jeden rozhodce, který zná důkladně případ a který v průběhu projednávání věci může zajistit, aby rozhodčí senát správně porozuměl danému případu<sup>132</sup>, plus za stranu dbá na dodržování procesních pravidel<sup>133</sup>. Mezi další výhody tříčlenného senátu literatura uvádí, že právě v prostředí mezinárodní obchodní arbitráže je rozhodnutí tříčlenného senátu sice dražší, trvá déle, ale je v prostředí jednoinstančního rozhodování považováno za spravedlivější a není zde tedy tak častá nevole strany se rozhodčímu nálezu podrobit. A samozřejmě nevznikají některé problémy uvedené u jednočlenného senátu.

Podle autora této práce, který vychází z toho, že rozhodčí nález v mezinárodní obchodní arbitráži, který splní procesní podmínky, je přímo vykonatelný podle NY úmluvy a to bez ohledu na to, jestli rozhodce rozhodl podle hmotného práva, které si strany dohodly<sup>134</sup>, nebo zcela jinak, je ustavení tříčlenného senátu ve sporech, které jsou nad určitou finanční hranici, zodpovědnější<sup>135</sup>. Situace je totiž jiná než při vnitrostátní arbitráži, kde spor mezi dvěma domácími subjekty rozhoduje většinou domácí rozhodce a u stran může být nižší obava z toho, že rozhodce rozhodne zcela mimo očekávaný rámec<sup>136</sup>.

---

<sup>132</sup> Tamtéž, s. 250.

<sup>133</sup> Bělohávek, A: Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 1. Vydání, Praha : C. H. Beck, 2004, s. 8.

<sup>134</sup> Např. – strany stanoví, že rozhodce má rozhodnout podle českého práva. Rozhodce však do odůvodnění napíše, že rozhodl podle obecných zásad spravedlnosti. Ačkoli se jedná o jednoznačné pochybení, rozhodčí nález nemůže být bez vůle obou stran zrušen.

<sup>135</sup> Obdobně Růžička soudí, že u bagatelních částek je dostačující rozhodce jeden, jindy však nikoli. In Růžička, K. Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, s. 53.

<sup>136</sup> Což se ovšem stává a není zde nikoho, kdo by zabránil vykonatelnosti takového rozhodčího nálezu (za splnění podmínek, že rozhodčí řízení není dvojinstanční, případně, není-li možno nález napadnout z relativně úzce uvedených důvodů dle §31 ZRŘ). Vycházejíce z jurisdikční, potažmo smíšené teorie by byl rozhodčí nález rozhodnutím orgánu veřejné moci, proti kterému by přicházela v úvahu ústavní stížnost. Ústavní soud se této role nezhodil, obávající se nejspíše o nekontrolovatelný nárůst nápadu věcí, jak uvádí Pecha, R. K právní povaze rozhodčích nálezů. Bulletin advokacie 5/2003, s. 41 – 45. Otázkou však podle autora práce zůstává, lze-li situaci, na kterou upozorňuje Pecha, kdy strany sjednaly, že rozhodce rozhodne podle určitého hmotného práva, ten však rozhodne podle obecných zásad spravedlnosti, v právním státě tolerovat. Autor práce se domnívá, že nikoli.

Zdá se tedy, že moment, který určí, jak rychle za jakou cenu a jak spravedlivě bude spor rozhodnut, se nekoncentruje pouze na rozhodčí řízení samotné, ale významnou měrou je patrný již při sjednání samotné rozhodčí doložky, což by měl mít na paměti ten, kdo ji sjednává, nebo ten kdo straně při jejím sjednávání radí.

### c. Jiný počet rozhodců

Než pokročím v práci dále, je na místě rozebrat okrajové situace, kdy se počet rozhodců odlišuje od počtu jednoho či tří.

*Dva rozhodci.* Tento počet rozhodců je spíše výjimečný<sup>137</sup> a zejména patří historii, kdy byl užíván pro rozhodování kontraktů spojených s dopravou a rozhodování komoditních sporů. Pro moderní dobu je obecně nevhodný<sup>138</sup> a to jak z praktického hlediska, tak z důvodu omezení zákonnými normami. Nicméně je stále užíván v Anglii pro řešení specifických obchodních sporů<sup>139</sup>, nebo v New Yorku v komunitě obchodníků s diamanty. Strany jmenují svého arbitra, který je však spíše v postavení advokáta<sup>140</sup> a hájí zájmy strany<sup>141</sup>, případně je arbitr jmenován stranám prezidentem komory. V případě, že se tyto nemohou dohodnout, je jmenován jeden rozhodčí (*umpire*), který spor, případně procesní otázky, vyřeší.

Jak uvádí odborná literatura, forma dvoučlenného rozhodčího senátu je spojena s arbitráží jako s *přátelským řešením sporů* a je také uvedeno, že bylo praxí, že pokud se dva rozhodci nedohodli, byl jmenován rozhodce třetí. Nicméně trefně však poznamenává odborná literatura: „Ovšem jestliže jsou jmenováni dva rozhodci, který z nich je oprávněn vést proces“? „Kolik času stráví nad diskuzí, že se neshodnou na procesním úkonu?“<sup>142</sup>

*Čtyři a více rozhodců.* Podle autorů, kteří se problematice počtu rozhodců věnují, je vůbec otázkou jaký přínos jmenování 4 rozhodců může mít. Tento počet je přípustný tam, kde to připouští právní řád. Co se týče tribunálů o pěti,

---

<sup>137</sup> Blackaby, N. and Partasides C. with Alan Redfern and Martin Hunter. Redfern and Hunter on International Arbitration. OXFORD UNIVERSITY PRESS, 2009, s. 249.

<sup>138</sup> Tamtéž 249.

<sup>139</sup> Born, Gary B. International Commercial Arbitration. Volume I. Wolters Kluwer 2009, s. 1357.

<sup>140</sup> S jeho nepodjatostí je to v jeho případě však na hraně, ne-li za hranou. Např. podle Bělohávků musí být rozhodce nestranný na rozdíl od jiných ADR. In Bělohávek, A: Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 1. Vydání, Praha : C. H. Beck, 2004, s.80 Přistoupíme-li na tento (Bělohávkův) názor, pak „rozhodčí“ řízení, v němž rozhodují dva rozhodci *eo ipso* není rozhodčí řízení.

<sup>141</sup> Tamtéž, s. 1357.

<sup>142</sup> Blackaby, N. and Partasides C. with Alan Redfern and Martin Hunter. Redfern and Hunter on International Arbitration. OXFORD UNIVERSITY PRESS, 2009, s. 259.

sedmi či devíti rozhodcích<sup>143</sup>, jsou spíše běžné v arbitráži stát-stát, která však není předmětem našeho zkoumání. Odborná literatura dodává, že počet tří rozhodců je většinou dostačující a právě počet vyšší než tři bývá většinou výsledkem politických dohod spíše než racionální analýzy<sup>144</sup>.

---

<sup>143</sup> Blíže k tomu Born, Gary B. *International Commercial Arbitration. Volume I.* Wolters Kluwer 2009, s. 1358.

<sup>144</sup> Blackaby, N. and Partasides C. with Alan Redfern and Martin Hunter. *Redfern and Hunter on International Arbitration.* OXFORD UNIVERSITY PRESS, 2009, s. 250 – 251.

### 3. Nezávislost, nestrannost a nepodjatost jako předpoklady spravedlivého rozhodování

#### a. Nestrannost, nezávislost a nepodjatost v pozitivním právu

Abychom mohli s pojmy dále pracovat, považuji za vhodné je nejdříve vymezit. Bude tak zřejmé, v jakých významech jsou používány v rámci jednotlivých pravidel, mezinárodních úmluv, národních právních řádů a pochopitelně také v pracích významných autorů, kteří v této oblasti publikují.

Je třeba poznamenat, že s požadavkem po **nestrannosti** (*impartiality*) rozhodce se setkáváme již ve starověkém Řecku<sup>145</sup>, kde bylo slovo arbitr synonymem pro nestrannost.

Např. aktuální znění švýcarského IPRG pracuje pouze s pojmem nezávislost (*independence*). V §180 odst. 1, písm. c) stanoví tento požadavek: „*An arbitrator must be challenged:*

*c. If the circumstances permit legitimate doubt about his independence.*“

Odlišnou terminologii užívá §24 odst. 1, písm. a) anglického Arbitration Act, který naopak užívá výlučně pojmu nestrannost (*impartiality*):

*A party to arbitral proceedings may (upon notice to the other parties, to the arbitrator concerned and to any other arbitrator) apply to the court to remove an arbitrator on any of the following grounds.*

*(a) that circumstances exist that give rise to justifiable doubts as to his impartiality;*

V souvislosti s aplikací tohoto právního předpisu považuje autor této práce za více než vhodné podat zajímavou definici toho, jaké požadavky na rozhodce klade anglická justice v rámci své právotvorné rozhodovací činnosti<sup>146</sup>:

---

<sup>145</sup> Born, Gary B. International Commercial Arbitration. Volume I. Wolters Kluwer 2009, s. 1462.

<sup>146</sup> Z důvodu, podle názoru autora, hluboké výstižnosti podstaty problému předkládá normativní větu tohoto rozhodnutí celou.

*„All legal arbiters are bound to apply the law as they understand it to the facts of individual cases as they find them. They must do so without fear or favor, affection or ill-will, that is, without partiality or prejudice. Justice is portrayed as blind not because she ignores the facts and circumstances of individual cases, but because she shuts her eyes to all considerations extraneous to the particular case.<sup>147</sup>“*

Obdobné ustanovení jako anglický Arbitration Act obsahují i další právní řády, některé z nich však nezůstávají v relativně obecné rovině, ale vymezují nestrannost přesněji<sup>148</sup>.

Odlišné, dle názoru autora širší chápání pojmů *impartiality* a *independence* nabízí americký Federal Arbitration Act. Ten stanoví v §10 písm. a odst. 2, podmínky pro zrušení rozhodčího nálezu ve větší šíři než ostatní právní řády<sup>149</sup>. Americké právo pak v rozhodnutí *Commonwealth Coatings Corp. v. Continental Casualty Co.*<sup>150</sup> vymezuje přesněji, co považuje za „*evidentní porušení požadavků na nestrannost*“ – konkrétně to byl předchozí několik let trvající „*consulting relationship*“ mezi arbitrem a stranou v jehož rámci bylo budoucímu arbitrovi vyplaceno 12 000 USD.

Vzorový zákon UNCITRAL vědom si toho, že různé právní řády používají různé pojmy, řeší situaci tak, že používá oba pojmy a to jak *impartiality*, tak *independence*.

*„An arbitrator may be challenged only if circumstances exist that give rise to justifiable doubts as to his **impartiality or independence**, or if he does not possess qualifications agreed to by the parties.<sup>151</sup>“*

Český ZRŘ je, dle názoru autora této práce, co se týče terminologie, pojat odlišně.:

§ 8: *Ten, kdo má být nebo byl určen nebo jmenován rozhodcem, musí bez odkladu stranám nebo soudu oznámit všechny okolnosti, které by mohly vzbudit*

---

<sup>147</sup> *Locabail (UK) Ltd. v. Bayfield Prop. Ltd.* (2000) Q.B. 451 (English court of appeal).

<sup>148</sup> Švédský rozhodčí zákon tak činí v §8.

<sup>149</sup> „*where there was **evident partiality or corruption** in the arbitrators, or either of them*“.

<sup>150</sup> *Commonwealth Coatings Corp. v. Casualty Co.*, 393 U.S. 145 (U.S. S. Ct. 1968).

<sup>151</sup> Čl. 12 odst. 2.



*oprávněné pochybnosti o jeho **nepodjatosti** a pro něž by byl jako rozhodce vyloučen.*

A dále:

*§ 10 (1) Při jmenování rozhodce nebo předsedajícího rozhodce podle § 9 soud přihlíží k předpokladům pro jeho **nezávislé** a **nestranné** rozhodování.*

A dále:

*§ 11 Nestanoví-li tento zákon jiné důvody, je již určený nebo jmenovaný rozhodce vyloučen z projednávání věci, jestliže dodatečně vyjdou najevo okolnosti uvedené v § 8.*

## b. Nestrannost, nezávislost a nepodjatost v odborné literatuře

Můžeme začít s **nestranností** (*impartiality*). Např. Born<sup>152</sup> podává více definic, jako vhodnou uvádí tuto „*Impartiality means that an arbitrator is subjectively unbiased and not predisposed towards one party*“<sup>153</sup>.

**Nezávislost** (*independence*) bychom mohli definovat opět společně s Bornem<sup>154</sup> takto: „*Independence means that there are no unacceptable external relationships or connections between an arbitrator and a party or its counsel (such as financial, professional, employment, or personal relations)*. Za častý příklad závislosti bývá uváděna finanční závislost.

Odborná anglosaská literatura dále doplňuje, že na rozdíl od závislosti, která existuje či může existovat *objektivně* a lze ji jednodušeji prokázat, je „*impartiality*“ daleko více subjektivní<sup>155</sup>, a proto se její opak tedy „strannost“, jejíž existenci předpokládá také v *subjektivní* rovině, daleko hůře prokazuje. Absenci **podjatosti** (*bias*) pak anglosaská literatura chápe jako nutnou podmínku resp. jeden z pojmových znaků nestrannosti (*impartiality*) v rozhodování rozhodce. Samostatně s pojmem podjatost anglosaská literatura příliš nepracuje.

Jinak k problému přistupuje česká odborná literatura, zřejmě vycházejíce z dikce ZRŘ pro nějž je právě pojem podjatosti<sup>156</sup> stěžejní, jak se domnívá autor této práce.

Rozehnalová<sup>157</sup> k tomu uvádí: „*Zatímco podjatost lze vymezit jako vnitřní psychický vztah rozhodce ke straně*<sup>158</sup>, v důsledku něhož ji upřednostňuje nebo

---

<sup>152</sup> Born, Gary B. International Commercial arbitration. Volume I. Wolters Kluwer 2009, s. 1474.

<sup>153</sup> Tamtéž, s. 1474.

<sup>154</sup> Tamtéž, s. 1474.

<sup>155</sup> „*Impartiality is thus a subjective and more abstract concept than independence, in that it involves primarily a state of mind*“ Blackaby, N. and Partasides C. with Alan Redfern and Martin Hunter. Redfern and Hunter on International Arbitration. OXFORD UNIVERSITY PRESS, 2009, s. 268.

<sup>156</sup> Resp. nepodjatosti. Viz. §8 ZRŘ „*Ten, kdo má být nebo byl určen nebo jmenován rozhodcem, musí bez odkladu stranám nebo soudu oznámit všechny okolnosti, které by mohly vzbudit oprávněné pochybnosti o jeho nepodjatosti a pro něž by byl jako rozhodce vyloučen.*“

naopak znevýhodňuje, je otázka nezávislosti a nestrannosti objektivizovatelná. V tomto případě se jedná o určitý vztah rozhodce ke straně či projednávané věci.“

Bělohlávek se obsáhlými definicemi podjatosti, nestrannosti a nezávislosti příliš ve svém komentáři k § 8 ZRŘ<sup>159</sup> nezabývá, spíše uvádí četné praktické příklady toho, o čem odborná literatura hovoří jako o *justifiable doubts*<sup>160</sup> (oprávněné pochybnosti). K jeho definicím však: „...Možnou podjatost, tj nedostatek nezávislosti, je nutno chápat v závislosti na konkrétních okolnostech...“ a dále (ve stejném odstavci, který se zabývá nepodjatostí)... „Nestrannost tedy bude nutno vždy posuzovat podle konkrétních okolností“.

Bělohlávek tedy, domníváme se, chápe *nestrannost a nezávislost* jako definiční znaky *nepodjatosti*.

Cílem autora této práce není přesně definovat pojmy, je podobného názoru<sup>161</sup> jako Born<sup>162</sup>, který že soudí, „že rozdílům a pokusům definovat nestrannost a nezávislost odlišně, bývá přikládán přílišný (*undue*) význam“, proto přikročí k další fázi, a sice práci s těmito pojmy.

Pro úplnost považuje ještě autor práce za vhodné uvést svůj názor, že otázka nestrannosti, nepodjatosti a nezávislosti spolu natolik úzce souvisí, ať už objektivně, či subjektivně, že předpoklad jedné často implikuje druhou a absence jedné pak často znamená absenci druhé, případně všech tří.

---

<sup>157</sup> Rozehnalová, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2. vyd. ASPI Wolters Kluwer, 2008, s. 190 – 191.

<sup>158</sup> Zde se shoduje s anglosaskou literaturou, jelikož ta většinou podjatost (*bias*), jak bylo uvedeno výše, považuje za složku nestrannosti (*impartiality*), s tím, že o nestrannosti (*impartiality*) soudí, že je subjektivního charakteru, na rozdíl od nezávislosti (*independence*), jak bylo uvedeno výše.

<sup>159</sup> Bělohlávek, A: Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 1. Vydání, Praha : C. H. Beck, 2004, s. 81 – 83.

<sup>160</sup> Bude analyzováno níže.

<sup>161</sup> Domnívám se, že není třeba příliš trvat na rozdílech v definičních znacích těchto pojmů a snažit se za každou cenu o přesné subsumování konkrétního nežádoucího jednání výlučně pod jednu, nebo druhou kategorii. Praktičtější, domnívám se, je mít za to, že důsledky bývají podobně negativní, proto je nutné věnovat pozornost zejména možným příčinám, projevům a následkům a samozřejmě zamezení těchto nežádoucích jevů, zejména předcházením jim a to v co nejranější fázi rozhodčího řízení, nejlépe však již před samotným jmenováním rozhodce.

<sup>162</sup> Born, Gary B. International Commercial Arbitration. Volume I. Wolters Kluwer 2009, s. 1474.

Požadavek po nestrannosti/nezávislosti/nepodjatosti rozhodce tedy vyplývá z různých pramenů.

Požadavku po nestrannosti/nezávislosti/nepodjatosti by měl být přikládán zásadní význam již a především ve fázi jmenování rozhodce<sup>163</sup>. Nicméně to, jestli je rozhodce opravdu nezávislý/nestranný/nepodjatý se projeví pochopitelně ve všech fázích rozhodčího řízení, včetně zrušení nálezu před obecným soudem<sup>164</sup> či odmítnutí jeho výkonu podle NY úmluvy a to právě jako důsledek nerespektování tohoto principu.

Autor v této fázi považuje za vhodné na praktických příkladech ukázat, jaké případy lze považovat za podjatost, strannost či závislost a zaměřit se na řešení, která jsou na různých úrovních přijímána k zamezení těchto nežádoucích znaků.

---

<sup>163</sup> Jak uvádí Bělohávek, a autor práce s ním souhlasí: „ Lze dokonce říci, že právě výběru osoby rozhodce je v mezinárodní praxi rozhodčího řízení (bohužel stále méně než je tomu doposud u nás) věnována zcela zásadní pozornost. In Bělohávek, A: Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 1. Vydání, Praha : C. H. Beck, 2004, s. 82.

<sup>164</sup> Tamtéž, s. 1463.

### c. Jaké případy lze považovat za porušení principu nestrannosti, nezávislosti či nepodjatosti?<sup>165</sup>

U rozhodců je tedy nutno upravit podobně jako u soudců základní požadavky na nestrannost nezávislost a nepodjatost tak, aby bylo zajištěno, že budou rozhodovat spravedlivě. Na rozdíl od soudců u nichž je standardem stálý příjem a relativní jistota funkce, která je dána většinou pouze úzkými důvody pro odvolání, nejsou rozhodci živi pouze rozhodováním sporů, ale často mají reálné vazby ze svého předchozího působení<sup>166</sup> v obchodní sféře a mimo ni<sup>167</sup>.

Jako základní kritérium pro to, jestli má být rozhodce vůbec jmenován, případně takto jmenovaný rozhodce funkci přijmout a vykonávat ji, případně se jí v průběhu rozhodčího řízení vzdát, jsou často užívány termíny jako oprávněné pochybnosti (*justifiable doubts*), důvodné podezření (*reasonable suspicion*), a další<sup>168</sup>, které objektivně či subjektivně existují v jakékoli fázi

---

<sup>165</sup> Než přistoupím k další analýze, je na místě se ještě zamyslet nad úvahu Borna, který celý problém posunul mimo pozitivní právo, do roviny v níž je třeba řešit různost myšlenkového diskursu arbitrářů. Jedná se o to, že chceme-li opravdu nezávislého arbitra, resp. nechme-li arbitra *a priori* „zaujatého“, měl by být určitě *národnosti* (s tím se setkáváme zcela běžně), *náboženství* (což bývá požadavek v některých islámských zemích, které u rozhodců striktně vyžadují znalost práva *šaría*) či *právního tréninku* (s tím se můžeme setkat v rámci např. čínského arb. zákona, zcela běžně u stálých rozhodčích soudů), kromě toho by však měl mít **určitou formu myšlení**.

Nejlépe lze to, co myslí Born, domnívám se, exemplifikovat na příkladu různosti myšlení evropan – asiat. Nejedná se o to, že by „rozhodce – evropan“ úmyslně stranil „straně – evropan“, i když taková situace jistě může nastat také, ale jedná se o to, že „rozhodce-evropan“ prostě *myslí jinak* než „strana-asiat“. Blíže k této zajímavé otázce Born, nicméně škoda, že pouze okrajově. In. Born, Gary B. *International Commercial Arbitration. Volume I.* Wolters Kluwer 2009, s. 1478, ohledně různosti myšlení asiat x evropan např. Wolf. In Václav Wolf, *Univerzalita filozofie a čínské myšlení*. [http://www.distance.cz/index.php?option=com\\_content&view=article&id=6&idc=86&Itemid=57](http://www.distance.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=6&idc=86&Itemid=57).

<sup>166</sup> S nižšími požadavky na rozhodce v tomto směru se setkáváme v USA. Viz. Born, Gary B. *International Commercial Arbitration. Volume I.* Wolters Kluwer 2009, s. 1482. Naopak ve Velké Británii, Francii, Německu Švýcarsku je z praxe rozhodování soudů patrné, že požadavky na nestrannost a nezávislost rozhodce by měly být stejné jako u soudce. Tamtéž, s. 1484. *Jurisidice*.

<sup>167</sup> Pregnantně formuluje situaci rozhodců soudce White ve svém disentujícím stanovisku, v němž vyjadřuje svůj požadavek po nižších nárocích na rozhodce, v rozhodnutí „*Commonwealth Coatings Corp. v. Consualty Co.*“: „*It is often because that they (arbitrators) are men of affairs, not apart from but of the marketplace, that they are effective in their adjudicatory functions*“.

<sup>168</sup> Např. *Reasonable impression, real possibility* atd... Blíže: Born, Gary B. *International Commercial Arbitration. Volume I.* Wolters Kluwer 2009, s. 1475.

sporu, či před ním. V rámci české odborné literatury předkládá dobrou kazuistiku Bělohlávek<sup>169</sup>

Premisa, na které se téměř všichni autoři v této oblasti publikující, shodují, je, že vždy je třeba přistupovat ke každé situaci možné podjatosti, či závislosti či „strannosti“ zcela individuálně.

Jako vždy je nutno nejdříve analyzovat dohodu stran, poté právní řád, který si strany zvolily (včetně judikatury), mezinárodní úmluvy a samozřejmě právní řády, ve kterých má být žádáno o výkon nálezů.

Dovolíme si uvést několik příkladů, které buď mohou (musí) vyvolat otázku nestrannosti, nepodjatosti či nezávislosti.

Je asi evidentní, že nelze diskvalifikovat rozhodce z rozhodování s odkazem na jeho možnou podjatost a pochybnosti o jeho nestrannosti či nezávislosti jenom z toho důvodu, že před patnácti lety hodinu jednal se stranou jako advokát o možnosti jejího zastupování ve stavebním řízení, ke kterému nakonec nedošlo, případně proto, že je spolupracujícím advokátem ve velké nadnárodní advokátní kanceláři v Německu a jiný její spolupracující, např. čínský advokát před rokem připravoval pro stranu smlouvu o zprostředkování obchodu týkající se její malé pobočky na území Vietnamu<sup>170</sup>. Nicméně co kdyby kolega-advokát připravoval smlouvu v Německu a jako advokát by měl sídlo na stejné adrese jako potenciální rozhodce? A co kdyby se navíc zjistilo, že jako advokáti tito spolupracují dokonce v takové míře, že mezi nimi bylo v tomto roce do května vystaveno např. 5 faktur? A jak by bylo třeba na situaci nahlížet tehdy, kdy by daný advokát nevytvářel pouze jednu smlouvu pro jednu pobočku, ale poboček bylo 5 a kromě Vietnamu sídlily také v USA, Německu, Japonsku a Kanadě s tím, že by daný advokát připravoval smluvní dokumentaci pro stranu ve všech případech a navíc by právě při stavbě

---

<sup>169</sup> Obdobně možné stupně akcentuje Bělohlávek, který jasně dodává, že nelze situace paušalizovat, ale je nutno vždy pečlivě odlišovat případ od případu. In Bělohlávek, A: Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 1. Vydání, Praha : C. H. Beck, 2004, s.81-86.

<sup>170</sup> Tato situace je běžná a tolerovaná v rámci praxí mezinárodních obchodních arbitráží. Bělohlávek ji však považuje za nevhodnou. In Bělohlávek, A: Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 1. Vydání, Praha : C. H. Beck, 2004, s.83-84.

japonské pobočky došlo ke sporu se stavební firmou, který má být dle rozhodčí doložky rozhodnut právě „kolegou“ z Německa?<sup>171</sup> A co kdyby se nakonec zjistilo, že faktury byly vystaveny právě v rámci vytváření těchto smluv?

A objevují se další otázky. Je vhodné, případně za jakých podmínek, aby strana „konzultovala“ s případným budoucím rozhodcem před jeho jmenováním jeho kvalifikaci a pídila se po jeho právních názorech atd.? Je problém, když vede rozhodce konverzaci se stranou při společenském setkání? Je rozhodce povinen informovat stranu (kolegy v senátu) o všech důvodech, které mohou vést k úvahám o jeho podjatosti? Tato úvaha nemá jednoduché, jasné řešení. Jak uvádí odborná literatura – ačkoli existuje obecná shoda nad některými jasnými případy, např. kdy je rozhodce ve smluvním vztahu se stranou jako advokát, případně byl členem statutárního orgánu strany, případně strana uvažuje o konzultování „jak by asi rozhodce rozhodl, pokud by byl jmenován“ (toto jsou samozřejmě zakázaná jednání) obecně je třeba ke každé situaci přistupovat podle konkrétních okolností, jak znovu opakujeme a v rámci optiky jednotlivých právních řádů, pravidel, norem, precedentů atp....,

Tyto a mnoho dalších otázek jsou problémem<sup>172</sup>, se kterými se musejí vypořádat nejen strany při sjednávání rozhodčí doložky, rozhodci při přijímání funkce a rozhodování sporu, případně potom strany v průběhu samotného řízení, jak je uvedeno výše, v této otázce je důležitá role národních soudů, které mohou rozhodčí nález přijatý rozhodcem, který je podjatý, na straně závislý nebo při rozhodování jednomu subjektu stranil, zrušit. Případně podle NY úmluvy<sup>173</sup> odepřít jeho výkon.

Výše rozvedený problém má však další dimenzi. Pokud tedy chceme, aby rozhodce podléhal určitým standardům na nestrannost, nepodjatost a nezávislost, je vhodné, případně nutné, trvat na tom, aby podléhal stejně přísným požadavkům v těchto oblastech jako soudce? Vždyť přece rozhodci

---

<sup>171</sup> Obdobně možné stupně akcentuje Bělohlávek, který jasně dodává, že nelze situace paušalizovat, ale je nutno vždy pečlivě odlišovat případ od případu. In Bělohlávek, A: Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 1. Vydání, Praha : C. H. Beck, 2004, s.81-83.

<sup>172</sup> V rámci reality českého rozhodčího soudnictví lze říci, že palčivým. Pozn. autora.

<sup>173</sup> Podle čl. V odst. 1 písm. d.

kromě výkonu své funkce většinou vykonávají (musí vykonávat) i jinou činnost (na rozdíl od soudce, který pobírá za výkon své funkce stálý plat, navíc důvody pro jejich odvolání jsou definovány relativně úzce<sup>174</sup>), ve které nutně přichází, nebo je alespoň nikoli zanedbatelná pravděpodobnost, že přijdou do kontaktu s budoucími stranami sporu a není tedy striktní požadavek na nezávislost, nestrannost a nepodjatost nespravedlivý<sup>175</sup>?

Autor této práce zastává názor, že pokud bychom striktně trvali na tom, aby bylo zamezeno byť i náznaku jakékoli možné strannosti, závislosti či podjatosti podobně přísně jako u soudce, mohli bychom se dostat se do logického rozporu sami se sebou (lapidárně – chceme někoho kdo má zkušenosti z „druhé strany stolu“, ale zároveň nemůžeme překousnout to, že na druhé straně stolu seděl), případně by hledání „zcela čistého“ rozhodce prostě trvalo. Je proto vhodné, podle autora této práce, na rozhodce neklást tak přísné požadavky jako na soudce a při vykládání šetřit u jednotlivých právních institutů jejich podstaty a smyslu. Na druhou stranu je však třeba apelovat na poctivost a odpovědnost samotných rozhodců, kteří nebudou zavdávat důvody pro úvahy o jejich strannosti, podjatosti či závislosti.

---

<sup>174</sup> Což mu má zajistit natolik dobré hmotné zajištění, které vyloučí toto závadné chování.

<sup>175</sup> S nižšími požadavky na rozhodce v tomto směru, které právě zdůrazňují předchozí a souběžnou činnost rozhodců, se setkáváme zejména v USA. Viz. Born, Gary B. *International Commercial arbitration*. Volume I. Wolters Kluwer 2009, s. 1482. Naopak ve Velké Británii, Francii, Německu Švýcarsku je z praxe rozhodování soudů patrné, že požadavky na nestrannost a nezávislost rozhodce by měly být stejné jako u soudce. Tamtéž, s. 1484.



### Normy v rámci „stavu arbitrů“

Na poměrně obecné definice, které lze nalézt v jednotlivých národních normách národních právních řádů navazují další normy, pravidla a různé požadavky na rozhodce uvedené ve statutech jednotlivých rozhodčích soudů<sup>176</sup> či přijaté v rámci stavovských organizací a přijaté etablovanými členy komunity mezinárodních arbitrů za své.

Jedněmi z takových standardů v prostředí mezinárodní obchodní arbitráže jsou standardy Rule of Ethics for International Arbitrators, IBA přijaté v roce 1987<sup>177</sup>.

Tyto stanoví dvě zajímavé podmínky:

a) *An arbitrator shall decline to accept an appointment or... if he or she has any doubts as to his or her ability to be impartial or independent.*

(b) *The same principle applies if facts or circumstances exist, or have arisen since the appointment, that, from a reasonable third person's point of view having knowledge of the relevant facts, give rise to justifiable doubts as to the arbitrator's impartiality or independence*<sup>178</sup>“

Ve druhé části těchto Pravidel jsou poté uvedeny různé situace, které jsou rozděleny do 3 skupin podle jejich závažnosti ve vztahu k možné nestrannosti a nezávislosti rozhodce, a označeny červenou, oranžovou a zelenou barvou<sup>179</sup>.

Červený list je dále členěn na skupinu případů, ve kterých je zcela zakázáno přijmout funkci rozhodce, ve druhé skupině, jsou pak případy, kdy lze přijmout funkci se souhlasem stran<sup>180</sup>.

---

<sup>176</sup> O těchto bylo již pojednáno výše.

<sup>177</sup> Blíže k nim např. Moses. In M. Moses, M. L., *The Principles and Practice of International Commercial Arbitration*, CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS, s. 121.

<sup>178</sup> Síla nicméně však také slabost těchto definice je zejména v jejich podstatě – neobsahují žádné empirické požadavky, jsou ponechány na racionální rovině. Obdobně jako Kantův kategorický imperativ.

<sup>179</sup> Cíleně podle semaforu avšak s modifikací *nesmíš - nesmíš bez souhlasu, nesmíš bez oznámení, můžeš bez dalšího*.

<sup>180</sup> Blížší info zde:

[http://www.ibanet.org/Publications/publications\\_IBA\\_guides\\_and\\_free\\_materials.aspx#conflicts\\_ofinterest](http://www.ibanet.org/Publications/publications_IBA_guides_and_free_materials.aspx#conflicts_ofinterest).

Mezi další často řešené situace patří ta, kdy proběhne předchozí konzultace mezi rozhodcem a stranou před začátkem rozhodčího řízení. Je otázkou, nakolik je toto jednání žádoucí. Obecně je odborná literatura stejně jako autor této práce tohoto názoru, že vhodné jistě konzultovat s rozhodcem před jeho jmenováním je, ale samozřejmě pouze striktně vymezená témata, v žádném případě nepřipadá v úvahu konzultace ohledně budoucího rozhodnutí. Někteří rozhodci tyto situace řeší tak, že provádí z konzultací záznam, který pak bez dalšího zasílají protistraně, někteří nekonzultují vůbec, někteří pouze výjimečně.

Celá etická problematika tak jak na ni pohlíží anglosaská literatura a komunita mezinárodních arbitrů kteří pravidelně a opakovaně obchodní spory s mezinárodním prvkem rozhodují a lze tedy říct, že se do určité míry mezi sebou znají (což opět může mít důsledky právě v souvislosti s navržením předsedy senátu rozhodcem), je zajímavá tím, že mezi těmito rozhodci došlo k uvědomění, že pokud budou systematicky dodržovat etické či stavovské normy, které v rámci právních norem stanoví ještě přísnější pravidla, tak to pro ně osobně sice bude mít někdy krátkodobě ten důsledek, že budou muset odmítnout výkon funkce<sup>181</sup>, jelikož se ale chovají eticky v prostředí, které tyto normy prosazuje, nezavírají si tak dveře k rozhodování jiných, mnohdy zajímavějších sporů.

A nejen to. Jejich chování tak již v zárodku eliminuje možnost, že by jedna ze stran sporu oprávněně považovala toto rozhodnutí za nespravedlivé a podle toho by jej napadla v jiném státě, ve kterém by „vítězná“ strana žádala o jeho uznání. Pokud by na to soud rozhodující o vykonání takového rozhodčího nálezu přišel, mělo by to ten efekt, že by rozhodčí nález nebyl vykonán. V tom případě by byly nespokojeny obě strany. Jejich nespokojenost by se neobrátila však pouze proti tomuto rozhodci, který se nechoval tak jak měl, ale obrátila by se také proti instituci, která takového rozhodce jmenovala<sup>182</sup> a poté proti

---

<sup>181</sup>Zastáncům teorie, která prosazuje „rozhodcovskou smlouvu“ a „dodavatelskou spravedlnost“ by jistě nic nebránilo konstatovat, že místo „výkonu funkce“ musel rozhodce odmítnout zajímavý obchod. Já se však kloním k pojmu výkonu funkce.

celému institutu rozhodčího řízení a nakonec proti stavu rozhodců obecně. Taková už lidská povaha je. Na jiných místech této práce bylo uvedeno, o příslušníky kterého stavu se nejčastěji jedná.

V rámci specifické reality fungování rozhodčího řízení (nutno dodat, že ad hoc) v České republice toto „uvědomění si“, že ačkoli mohu jednorázově získat prospěch nedovoleným chováním, nemohu záhy (třeba v horizontu let, ale i déle) čerpat daleko větší prospěch, zatím neproběhlo.

Může nám být tedy inspirací, že ačkoli americké pozitivní právo stanovuje jedny z „nejměkčích“ požadavků na nestrannost, nepodjatost a nezávislost rozhodce, jsou to právě samotní, zejména američtí rozhodci, kteří přijímáním různých standardů a etických stavovských norem a pochopitelně důsledným trváním na jejich dodržování zajišťují spokojenost stran, které v tomto typu řízení řeší své spory.

## Závěr

Cíle mojí práce byly celkem čtyři. V první části bylo (*prvním*) cílem nejdříve ukázat na historii rozhodčího řízení, vývoj nejdůležitějších znaků tohoto institutu a definovat podstatu rozhodčího řízení obecně, včetně jednotlivých teorií, o kterých píše odborní autoři a „ve kterých myslí“ arbitři a poté takto vymezený předmět zkoumání obohatit o mezinárodní prvek (*druhý cíl*) a vytvořit tak kontext pro realizaci zbylých cílů.

*Třetím cílem* bylo v rámci všech popsaných oblastí reflektovat komparativně český kontext.

*Čtvrtým a hlavním cílem* pak bylo na základě získaného pojmového aparátu a základního teoretického přehledu v úmluvách, právních řádech, etických normách a pochopitelně také v odborné literatuře, odpovědět na tři základní otázky – *jaké by měl mít rozhodce vzdělání, praxi, reputaci? Jakou formou nejefektivněji sestavit rozhodčí senát? Jaké požadavky by měla strana klást na rozhodcovu nestrannost, nepodjatost a nezávislost při jeho jmenování a jaké standardy by měl při výkonu své funkce rozhodce dodržovat?*

Než autor přikročí ke konečnému zhodnocení, jestli se mu podařilo dosáhnout vytyčených cílů, je nucen ještě uznat, že si vybral relativně široké téma. Nechtěl však tuto skutečnost alibisticky užít k tomu, že by rezignoval na pochopení širších souvislostí. Proto obsáhla první část. Aby však práce netendovala k přílišné generalizaci, pokusil se autor ve druhé části jít již v poměrně úzce vymezených tématech více do hloubky a ještě více reflektovat fungování praxe.

Přínos tohoto zvoleného postupu si dovolí autor hodnotit pozitivně. Umožnil mu pochopit, že úspěch strany v rozhodčím řízení nemusí spočívat pouze v tom, že si najde kvalitního advokáta pro zastupování v řízení – daleko důležitější může být, je-li advokát, který zná mechanismus jmenování rozhodce, přítomen již dlouho před řízením a ve fázi jednání o rozhodčí smlouvě.

Druhý přínos, který práce měla pro samotného autora je ten, že mohl nahlédnout na zcela jiné standardy v anglosaském světě kladené na nestrannost, nepodjatost a nezávislost rozhodce. Na pravidla, která fungují.

Toto mu opět potvrdilo, že dlouhodobé dodržování vysokých etických standardů sice může být krátkodobě pro rozhodce nevýhodné, protože bude čas od času odmítat vykonávat funkci z důvodů jisté či možné podjatosti, strannosti či závislosti, v dlouhodobém časovém horizontu je však toto jeho rozhodnutí přínosem nejen pro něj, ale pro komunitu arbitrů a celou společnost.

### Seznam použité literatury

BĚLOHLÁVEK, A: Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 1. Vydání, Praha : C. H. Beck, 2004.

BLACKABY, N. and PARTASIDES C. with REDFERN A., and HUNTER, M. Redfern and Hunter on International Arbitration. OXFORD UNIVERSITY PRESS, 2009.

BORN, Gary B. International Commercial Arbitration. Volume I. Wolters Kluwer 2009.

Bühning-Uhle, Ch., ARBITRATION AND MEDIATION IN INTERNATIONAL BUSINESS. Kluwer Law International, 1996.

JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo hmotné. 2. Vydání. Praha: Leges, 2010.

KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., DVOŘÁK J., Občanské právo hmotné 1. 4. aktualizované a doplněné vydání, ASPI a.s., 2005.

KOLEKTIV AUTORŮ, Právní Dějiny, EUROLEX BOHEMIA s.r.o., Praha 2005.

KUČERA, Z.: Mezinárodní právo soukromé. 6. Opravené a doplněné vydání. Brno 2004. Doplněk a Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o.

KUČERA, Z. Mezinárodní právo soukromé. 7. Opravené a doplněné vydání. Doplněk a Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., Brno-Plzeň 2009.

MOSES, M. L. The Principles and Practice of International Commercial Arbitration, CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS. 2008.

MOTHEJZÍKOVÁ, J., STEINER, V. et. Al. Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů s přílohami. Komentář. Praha : C.H. Beck, 1996.

RABAN P., Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí. 1. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2004.

RŮŽIČKA., Mezinárodní obchodní arbitráž. Praha: Prospektrum, 1997.

RŮŽIČKA, K. Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005.

ROZEHNALOVÁ, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2. vyd. ASPI Wolters Kluwer, 2008.

#### **Články v odborném tisku:**

BĚLOHLÁVEK, A. Arbitrabilita pracovněprávních sporů. Bulletin advokacie 9/2007, s. 23.

PECHA, R. K právní povaze rozhodčích nálezů. Bulletin advokacie 5/2003, s. 41 – 45.

RABAN, P. Autorizovaní rozhodci nebo adjudikátoři? Bulletin advokacie 2010, č. 6, s.15

ROZEHNALOVÁ, N. Institut zrušení rozhodčího nálezu v mezinárodním prostředí. Časopis pro právní vědu a praxi, 1999, č.11, s.29 an.

ULMER, N. C. Language, Truth, and Arbitral Accuracy. Journal of international arbitration. Kluwer Law International. Vol. 28 Is. 4 s. 297.

### Články on-line

DRBAL, A. Prohlášení o neprovozování klienské arbitráže. 2011.

[www.vseoarbitrazi.cz](http://www.vseoarbitrazi.cz).

POSPÍŠIL, P. K současné situaci v českém rozhodčím řízení. 2010.

[www.epravo.cz](http://www.epravo.cz).

SMOLÍK, P. Rozhodčí řízení bez souhlasu strany? Neexistuje!. In České noviny.

2010. [www.ceskenoviny.cz](http://www.ceskenoviny.cz)

WOLF, V.: Univerzalita filosofie a čínské myšlení. Distance Revue pro kritické myšlení. Academia Bohemia o.p.s.,

[http://www.distance.cz/index.php?option=com\\_content&view=article&id=6&idc=86&Itemid=57](http://www.distance.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=6&idc=86&Itemid=57)

### Zdroje na internetu:

Webová prezentace arbitrážního centra HONESTA

<http://www.honesta.org/nabizime.aspx>

Stránky Ústavního soudu České republiky

[www.concourt.cz](http://www.concourt.cz)

Stránky české justice

<http://portal.justice.cz/>

IBA

[www.ibanet.org/](http://www.ibanet.org/)



## Abstrakt

Tato diplomová práce je zaměřena na téma Právního postavení rozhodce v mezinárodní obchodní arbitráži (*international commercial arbitration*).

V první kapitole první části se autor zaměřuje na původ a historii rozhodčího řízení a mezinárodního rozhodčího řízení v antice, středověku, novověku a současnosti. V rámci historického vývoje popisuje i jednotlivé mezinárodní úmluvy, které upravují mezinárodní obchodní arbitráž jako takovou. V rámci této kapitoly se snaží pokládat také základní otázky ohledně principů fungování rozhodčího řízení.

Ve druhé kapitole první části se práce zaměřuje zprvu na vymezení ADR a definici rozhodčího řízení s důrazem na nalezení styčných bodů mezi ADR a rozhodčím řízením. Autor se kloní k tomu, že rozhodčí řízení je součástí ADR. V další části této kapitoly se práce zaměřuje na analýzu mezinárodního prvku v závazkovém vztahu a základní odlišnost mezinárodního rozhodčího řízení oproti vnitrostátnímu rozhodčímu řízení.

V první kapitole druhé části pak autor přistupuje k analýze základních požadavků na osobu rozhodce. Je analyzováno, zda-li může být rozhodcem právnická osoba, je-li rozhodcem fyzická osoba, tak jaké musí splnit podmínky. Zejména se autor zabývá otázkami právnického vzdělání, znalostí jazyků, dostupností, reputací a flexibilitou rozhodce.

Ve druhé kapitole druhé části je poté analyzováno, jak probíhá jmenování rozhodce. Dále je pojednáno o tom, jak má postupovat strana, jmenuje-li jednoho rozhodce, jak má postupovat, jmenuje-li tři rozhodce. Dále je rozebrána role *appointing authority* a činnost národního soudu v případě, že selžou předchozí postupy, jež měly vést ke jmenování rozhodce.

Ve třetí kapitole třetí části se pak autor práce zabývá bližším rozborem požadavků na nestrannost (*impartiality*), nezávislost (*independence*) rozhodce a to nejprve v pozitivním právu, poté v jednotlivých dílech odborné literatury.

## **Abstract**

This diploma thesis concentrates on the issue of the legal position of arbitrator in international commercial arbitration proceedings.

In chapter one of the first part the author concentrates on the origins and history of arbitration proceedings and international arbitration proceedings in Greek and Roman Antiquity, in the Middle Ages, in the modern age until now. Within the historical development the thesis also describes individual international agreements which govern international commercial arbitration as such. In this chapter the author also asks fundamental questions concerning the principles of the functioning of arbitration proceedings.

In its second chapter the thesis first concentrates on defining ADR and arbitration proceedings with an emphasis given on the finding of nodal points between ADR and arbitration proceedings. The author tends to the opinion that the arbitration proceedings are part of ADR. In the following part of this chapter the thesis concentrates on an analysis of the international element in contractual obligations and the elementary difference between the international arbitration proceedings and the in-country arbitration proceedings.

In the first chapter of the second part the author proceeds to the analysis of fundamental requirements for the person of arbitrator. The analysis deals with the issue of whether a legal entity can be an arbitrator and, if an arbitrator is a natural person, what conditions he or she must comply with. The author mainly deals with the issues of the arbitrator's legal education, language knowledge, availability, reputation and flexibility.

The second chapter of the second part then analyzes the arbitrator appointment procedure. Further, it treats the competent procedure of a party if it should appoint one arbitrator and how it should proceed if it should appoint three arbitrators. Further, it discusses the role of the appointing authority and the activity of a national court in case the previous procedures purported to appoint an arbitrator fail.

In the third chapter of the third part the author deals with a more detailed analysis of the arbitrator's impartiality, and independence requirements first in the positive law and then in various works of technical literature.

**KLÍČOVÁ SLOVA:**

mezinárodní obchodní arbitráž, rozhodce, nestrannost a nezávislost

**KEY WORDS:**

international commercial arbitration, arbitrator, impartiality and independence